

महाराष्ट्र विधानपरिषद

पहिले अधिवेशन, २०२२

तारांकित प्रश्नोत्तरांची यादी

शुक्रवार, दिनांक २५ मार्च, २०२२ / चैत्र ४, १९४४ (शके)

(१) उप मुख्यमंत्री	}	यांचे प्रभारी विभाग
(२) जलसंपदा व लाभक्षेत्र विकास मंत्री		
(३) सार्वजनिक आरोग्य व कुटुंब कल्याण मंत्री		
(४) कामगार, ग्रामविकास मंत्री		
(५) वैद्यकीय शिक्षण, सांस्कृतिक कार्ये मंत्री		
(६) महिला व बालविकास मंत्री		
(७) मृद व जलसंधारण मंत्री		

प्रश्नांची एकूण संख्या - ४७

जलसंपदा विभागातील अभियंत्यांची रिक्त पदे भरण्याबाबत

- (१) * ११८०७ श्री.सतिश चव्हाण, श्री.अमरनाथ राजूरकर, श्री.विक्रम काळे : सन्माननीय जलसंपदा मंत्री पुढील गोष्टींचा खुलासा करतील काय :-
- (१) राज्यात जलसंपदा विभागात २७०० अभियंत्यांची पदे रिक्त असून अभियंते व कर्मचाऱ्यांची ४७ टक्के पदे ही सेवानिवृत्तीमुळे रिक्त आहेत, हे खरे आहे काय,
- (२) असल्यास, शेतकऱ्यांच्यादृष्टीने अतिशय महत्वपूर्ण अशा जलसंपदा विभागातील रिक्त पदांमुळे उर्वरित कर्मचाऱ्यांवर कामाचा अतिरिक्त ताण पडत आहे, हे ही खरे आहे काय,
- (३) असल्यास, मागील ६ महिन्यापूर्वी महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाने सहायक कार्यकारी अभियंत्यांच्या ३२४ पदांसाठी परिक्षा/मुलाखती घेऊन निवड केली, परंतु अद्याप त्यांना पदस्थापना दिली नाही, हे ही खरे आहे काय,

(४) असल्यास, उक्त प्रकरणी शासनाने चौकशी केली आहे काय, चौकशीच्या अनुषंगाने निवड झालेल्या अभियंत्यांना पदस्थापना देवून रिक्त पदे भरण्याबाबत कोणती कार्यवाही केली वा करण्यात येत आहे.

(५) नसल्यास, विलंबाची कारणे काय आहेत ?

श्री.जयंत पाटील : (१) होय, अंशतः खरे आहे.

खर्चातील काटकसर व कोरोनाच्या पार्श्वभूमीमुळे पदभरतीवर निर्बंध होते. त्यामुळे पदे रिक्त आहेत. जलसंपदा विभागातर्गत माहे सप्टेंबर, २०२१ अखेर तांत्रिक (कनिष्ठ अभियंता ते मुख्य अभियंता संवर्गापर्यंत) संवर्गात मंजूर असलेल्या ९८१४ पदांपैकी ४०७५ पदे रिक्त आहेत.

(२) होय, खरे आहे.

(३) होय, अंशतः खरे आहे.

महाराष्ट्र अभियांत्रिकी सेवा परीक्षा २०१९ करिता विभागाकडून पाठविण्यात आलेल्या (सहायक कार्यकारी अभियंता-७ पदे, सहायक अभियंता श्रेणी १-२१ पदे व सहायक अभियंता श्रेणी २-५५३ पदे) ५८१ पदांकरीता माहे ऑक्टोबर, २०२१ ते फेब्रुवारी, २०२२ या कालावधीत आयोगाकडून मुलाखती घेण्यात आल्या. तर, महाराष्ट्र अभियांत्रिकी सेवा परीक्षा २०२० करिता विभागाकडून पाठविण्यात आलेल्या (सहायक कार्यकारी अभियंता-५ पदे, सहायक अभियंता श्रेणी १- १८ पदे व सहायक अभियंता श्रेणी २- ९४ पदे) ११७ पदांकरीता दिनांक १८/१२/२०२१ रोजी आयोगामार्फत मुख्य परीक्षा आयोजित करण्यात आली होती. तथापि, सदरहू परीक्षांमधून आयोगाकडून अद्याप उमेदवारांच्या शिफारशी विभागाकडे प्राप्त झालेल्या नाहीत. शिफारशी प्राप्त झाल्यानंतर पदस्थापना देण्याची कार्यवाही तातडीने करण्यात येईल.

(४) प्रश्न उद्भवत नाही.

(५) प्रश्न उद्भवत नाही.

**न्हावे गुप ग्रामपंचायत (ता.रोहा, जि.रायगड) हद्दीतील न्हावे-गडबल
रस्त्यावरील पूलाची दुरुस्ती करण्याबाबत**

(२) * १२२१२ श्री.जयंत पाटील : सन्माननीय ग्रामविकास मंत्री पुढील गोष्टींचा खुलासा करतील काय :-

- (१) न्हावे गुप ग्रामपंचायत (ता.रोहा, जि.रायगड) हद्दीतील न्हावे-गडबल रस्त्यावरील पूल नादुरुस्त झाला असल्यामुळे मोठी दुर्घटना होण्याची शक्यता निर्माण झाली आहे, हे खरे आहे काय,
- (२) असल्यास, सदर पूल कोसळल्यास न्हावे, नवखार व सोनखार या गावातील ग्रामस्थांना जाणे-येणेचा मार्ग बंद होणार असल्याने पर्यायी दुसरा मार्ग नसल्यामुळे दळणवळणाच्यादृष्टीने गैरसोयीचे होणार आहे, हे ही खरे आहे काय,
- (३) असल्यास, सदर पूलाचे स्ट्रक्चरल ऑडीट करून पूलाची दुरुस्ती अथवा नवा पूल बांधण्यासाठी तेथील ग्रामस्थांनी सार्वजनिक बांधकाम विभाग, रोहा व महाड यांना लेखी निवेदन दिले आहे, हे ही खरे आहे काय,
- (४) असल्यास, उक्त प्रकरणी शासनाने चौकशी केली आहे काय, चौकशीत काय आढळून आले व त्यानुषंगाने न्हावे-गडबल रस्त्यावरील पूलाच्या दुरुस्तीसाठी वा नवीन पूल बांधण्यासाठी कोणती उपाययोजना केली वा करण्यात येत आहे,
- (५) नसल्यास, विलंबाची कारणे काय आहेत ?

श्री.हसन मुश्रीफ : (१) अंशतः खरे आहे.

(२) होय, खरे आहे.

(३) व (४) न्हावे गडबल पूल हा प्रमुख राज्यमार्ग ते न्हावे पोच मार्ग या इजिमा क्र.११ च्या सा.क्र.०/०८० मध्ये आहे.

सदर पुलाचे स्ट्रक्चरल ऑडीट करण्यात आलेले असून सदर पुलाची दुरुस्ती करणे आवश्यक आहे. सदर पुलाच्या दुरुस्तीसाठी जिल्हा परिषदेने जिल्हा नियोजन समितीकडे प्रस्ताव सादर केलेला आहे. निधीच्या उपलब्धतेनुसार पुलाचे काम हाती घेण्याचे जिल्हा परिषदेचे प्रयत्न आहे.

(५) प्रश्नच उद्भवत नाही.

गटशिक्षणाधिकारी, विस्तार अधिकारी या पदांवर बी.एड./एम.एड.

अर्हताधारकांची स्पर्धा परीक्षेद्वारे नियुक्ती करण्याबाबत

(३) * १२२१३ श्री.सुरेश धस : सन्माननीय ग्रामविकास मंत्री पुढील गोष्टींचा खुलासा करतील काय :-

- (१) राज्यातील जिल्हा परिषदेच्या पीएचडी व नेट-सेट (यूजीसी) धारक शिक्षकांना प्रशासकीय वर्ग-१ व वर्ग-२ च्या गटशिक्षणाधिकारी, विस्तार अधिकारी या पदांवर सामावून घेण्याकरीता शासनाने परिपत्रक काढून प्रस्ताव/माहिती मागितली आहे, हे खरे आहे काय,
- (२) असल्यास, उक्त पदांसाठी शैक्षणिक पात्रता व व्यावसायिक पात्रता ही बी.एड./ एम.एड. धारक असून, सदर पदे बी.एड./ एम.एड. धारक, जिल्हास्तरीय विभागीय परीक्षा तसेच महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाच्या परिक्षेद्वारे भरली जात होती, हे ही खरे आहे काय,
- (३) असल्यास, सदर पदे ही बी.एड./ एम.एड. धारक शिक्षकांमधून न भरता नेट-सेट (यूजीसी), पीएचडी अर्हता धारक शिक्षकांमधून भरली जात असल्याने बी.एड./ एम.एड. पात्रता धारक शिक्षकांमध्ये असंतोषाची भावना निर्माण झाली आहे, हे ही खरे आहे काय,
- (४) असल्यास, उक्त प्रकरणी शासनाने चौकशी करून प्रशासकीय वर्ग-१ व वर्ग-२ च्या गट शिक्षणाधिकारी, विस्तार अधिकारी या पदांवर बी.एड./एम.एड. पात्रता धारक शिक्षकांची नियुक्ती स्पर्धा परिक्षेद्वारे करण्याबाबत कोणती कार्यवाही केली वा करण्यात येत आहे,
- (५) नसल्यास, विलंबाची कारणे काय आहेत ?

श्री.हसन मुश्रीफ : (१) अंशतः खरे आहे.

पीएचडी व नेट/ सेट धारकांना महाराष्ट्र शिक्षण सेवा, गट-अ व ब (प्रशासन शाखा) या संवर्गातील पदावर सामावून घेण्याबाबत कोणतेही परिपत्रक काढून प्रस्ताव मागविलेला नसून, शालेय शिक्षण विभागाकडे प्राप्त झालेल्या विधानसभा तारांकित प्रश्न क्र.२८८३ संदर्भात, त्या विभागाने प्रश्नाच्या अनुषंगाने माहिती या विभागाकडे मागविली होती. या तारांकित प्रश्नाच्या अनुषंगाने विभागीय आयुक्तांमार्फत संबंधित जिल्हा परिषदांकडून माहिती मागविण्यात आली होती. या माहिती मागविलेल्या पत्राच्या संदर्भात ग्रामविकास विभागाकडे निवेदन प्राप्त झाले होते. त्या निवेदनाच्या अनुषंगानेही माहिती विभागीय आयुक्तांकडून पत्राद्वारे मागविण्यात आली होती.

(२) व (३) महाराष्ट्र शिक्षण सेवा, गट-अ व ब (प्रशासन शाखा) या संवर्गातील शिक्षणाधिकारी व तत्सम वर्ग-१ आणि उपशिक्षणाधिकारी व तत्सम वर्ग-२ संवर्गासाठी दिनांक ०५/०७/२०१६ च्या अधिसूचनेन्वये शालेय शिक्षण व क्रीडा विभागाने सेवाप्रवेश नियमामध्ये सुधारणा केली आहे. सदर सुधारणेनुसार शिक्षणाधिकारी व गटशिक्षणाधिकारी पदाच्या सरळसेवा प्रवेशाकरीता सांविधिक विद्यापीठाची कोणत्याही शाखेतील पदवी किंवा शासनाने त्यास समतुल्य म्हणून जाहीर केलेली अन्य कोणतीही अर्हता धारण केलेल्या उमेदवारास पात्र ठरविण्याची तरतूद आहे.

तर उपशिक्षणाधिकारी पदाकरीता पदोन्नती व विभागीय स्पर्धा परिक्षेच्या कोट्यामध्ये महाराष्ट्र शिक्षण सेवा गट क मधील व जिल्हा तांत्रिक सेवा गट क मधील पद धारण केलेले व त्या पदावर किमान ५ वर्ष नियमित सेवा पूर्ण केलेली असणे आवश्यक आहे. जेष्ठता अधिन पात्रता या निकषाच्याद्वारे पदोन्नती कोट्यातून तर, स्पर्धा परिक्षेच्या निकालाच्याआधारे तयार केलेल्या गुणवत्ता यादीच्याआधारे विभागीय स्पर्धा परिक्षेच्या कोट्यातून निवडीने पात्र ठरू शकतात.

(४) व (५) शिक्षणाधिकारी, उप शिक्षणाधिकारी व तत्सम संवर्गासाठी सेवाप्रवेश नियमानुसार कोणत्याही शाखेतील पदवी ही अर्हता निश्चित केलेली आहे. बी.एड. /एम.एड. ही अर्हता, पदवी नंतर धारण केली जाते. त्यामुळे असे बी.एड./ एम.एड. अर्हता धारक हे पदवी उत्तीर्ण असल्यामुळे त्यांना महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग अथवा अन्य स्तरावर आयोजित करण्यात येणाऱ्या स्पर्धा परिक्षेस बसता येईल. त्यामुळे या अनुषंगाने कार्यवाही करण्याचा प्रश्नच उद्भवत नाही.

राज्यातील आशा सेविकांच्या मागण्या मान्य करण्याबाबत

(४) * १२३३४ डॉ.प्रज्ञा सातव, डॉ.वजाहत मिर्झा, श्री.अभिजित वंजारी, श्री.राजेश राठोड : सन्माननीय सार्वजनिक आरोग्य व कुटुंब कल्याण मंत्री पुढील गोष्टींचा खुलासा करतील काय :-

(१) ओरोस (जि.सिंधुदुर्ग) येथे आशा सेविका यांनी राष्ट्रीय आरोग्य अभियान कायम करून निधीत वाढ करा, आशा सेविकांना सेवेत कायम सामावून घ्यावे,

किमान वेतन लागू करा व सर्व सामाजिक सवलती द्याव्यात यासह विविध मागण्यांसाठी दिनांक १० ऑगस्ट, २०२१ रोजी वा त्यासुमारास जेलभरो आंदोलन केले असल्याचे निदर्शनास आले आहे, हे खरे आहे काय,

(२) असल्यास, या आंदोलनाची दखल न घेतल्यास आंदोलन अधिक तीव्र करू असा इशाराही या आशा सेविकांनी दिला आहे, हे ही खरे आहे काय,

(३) असल्यास, उक्त प्रकरणी शासनाने चौकशी करून चौकशीच्या अनुषंगाने आशा सेविकांच्या मागण्या पूर्ण करण्याबाबत कोणती कार्यवाही केली वा करण्यात येत आहे,

(४) नसल्यास, विलंबाची कारणे काय आहेत ?

श्री.राजेश टोपे : (१) व (२) हे खरे आहे.

(३) दिनांक १७ जुलै, २०२० च्या शासन निर्णयानुसार आशा स्वयंसेविका व गटप्रवर्तक यांना प्रत्येकी रुपये २०००/- व रुपये ३०००/- प्रमाणे ऑक्टोबर, २०२१ पर्यंतचे मानधन अदा करण्यात आले आहे. तसेच दिनांक ०७/०३/२०२२ च्या शासन निर्णयान्वये आशा स्वयंसेविका व गटप्रवर्तक यांना माहे नोव्हेंबर, २०२१ ते मार्च, २०२२ या कालावधीतील जुन्या दराने व दिनांक ९ सप्टेंबर, २०२१ च्या शासन निर्णयानुसार मान्य केलेले माहे जुलै, २०२१ ते मार्च, २०२२ या कालावधीतील वाढीव मानधन अदा करण्यास मान्यता दिली आहे. सदर मानधन अदा करण्याची कार्यवाही सुरु आहे.

सामाजिक सुरक्षा अंतर्गत कोविड-१९ चे काम करताना कोविडमुळे मृत्यू झाल्यास प्रधानमंत्री गरीब कल्याण विमा योजनेतर्गत आशांच्या कुटुंबियांना रुपये ५०.०० लक्ष इतका निधी प्राप्त होणार आहे. त्याच प्रमाणे आशांचा कोणत्याही प्रकारे मृत्यू झाल्यास जीवन ज्योती विमा योजनेतर्गत रुपये २.०० लक्ष, प्रधानमंत्री अपघात सुरक्षा विमा योजनेतर्गत अपघाती मृत्यू झाल्यास रुपये २.०० लक्ष किंवा अपघातामध्ये शरीराचा कोणताही एक अवयव कायमचा निकामी झाल्यास रुपये १.०० लक्ष प्राप्त होणार आहे. श्रमयोगी पेंशन योजना व अटल पेंशन योजनेची अंमलबजावणी करण्यात येत आहे. आशा व गटप्रवर्तक हे कामावर आधारित मोबदला प्राप्त करणारे घटक असल्यामुळे कायम सेवेत सामावून घेणे, किमान वेतन लागू करणे इ. मागण्या मान्य करता येत नाहीत.

(४) प्रश्न उद्भवत नाही.

**घाटंजी (जि.यवतमाळ) तालुक्यातील निम्न पैनगंगा प्रकल्पाचे
काम सुरु करण्याबाबत**

- (५) * १२३१७ श्री.रामदास आंबटकर, श्री.नागोराव गाणार : सन्माननीय जलसंपदा मंत्री पुढील गोष्टींचा खुलासा करतील काय :-
- (१) घाटंजी (जि.यवतमाळ) तालुक्यातील पैनगंगा नदीवरील निम्न पैनगंगा प्रकल्पाला सन १९९७ मध्ये प्रशासकीय मान्यता देवून २५ वर्षांचा कालावधी होऊनही सदर प्रकल्पाचे काम सुरु न झाल्याने चंद्रपूर व यवतमाळ जिल्ह्यातील शेतकरी सिंचनापासून वंचित असल्याचे दिनांक २१ डिसेंबर, २०२१ रोजी वा त्यासुमारास निदर्शनास आले, हे खरे आहे काय,
- (२) असल्यास, उक्त प्रकरणी शासनाने चौकशी केली आहे काय, चौकशीत काय आढळून आले व त्यानुषंगाने सदर सिंचन प्रकल्पाच्या कामाकरीता निधी उपलब्ध करून देवून काम सुरु करण्याबाबत कोणती कार्यवाही केली वा करण्यात येत आहे,
- (३) नसल्यास, विलंबाची कारणे काय आहेत ?

श्री.जयंत पाटील : (१) अंशतः खरे आहे.

निम्न पैनगंगा प्रकल्पास सन १९९७ मध्ये मूळ प्रशासकीय मान्यता शासनामार्फत देण्यात आली आहे. त्यानंतर प्रथम सुधारित प्रशासकीय मान्यता प्रस्तावास दिनांक १४/०८/२००९ रोजी विदर्भ पाटबंधारे विकास महामंडळ, नागपुर यांनी मान्यता दिली. या कालावधीमध्ये प्रकल्पाकरीता आवश्यक वनजमीन, पर्यावरण मान्यता, पुनर्वसन विषयक बाबी ही कामे करण्यात आली. या प्रकल्पाचे धरणाचे कामास अगोदर पासून स्थानिक प्रकल्पग्रस्तांचा असलेल्या तीव्र विरोधामुळे वारंवार अडचणी आल्या. माहे, जुलै, २००७ मध्ये या प्रकल्पावरील शासकीय अधिकारी यांना मारहाणीची घटना घडली. त्यानंतर सन २०११ मध्ये या प्रकल्पाचे बांधकामास प्रत्यक्ष सुरुवात करण्यात आली, तथापि, प्रकल्पग्रस्तांच्या, स्थानिक लोकप्रतीनिधींच्या तीव्र विरोधामुळे सदर धरणाचे काम माहे मे, २०१२ मध्ये बळजबरीपूर्वक बंद पाडण्यात आले. तेव्हा पासून या प्रकल्पाचे काम बंद अवस्थेत आहे.

(२) प्रकल्पाच्या सुधारित अंदाजपत्रकास सुधारित प्रशासकीय मान्यता आवश्यक आहे. त्यासाठी या प्रकल्पावरील दोषाबाबत व फेरनियोजनाबाबत राज्यस्तरीय तांत्रिक सल्लागार समिती, नाशिक यांचेकडे तांत्रिक तपासणी करण्यात आली आहे. सदर तपासणी अहवालाच्या त्रुटीपूर्वतेची कार्यवाही प्रगतीपथावर आहे.

(३) प्रश्न उद्भवत नाही.

पालघर जिल्ह्यातील दारिद्र्यरेषेखालील कुटुंबांचे सर्वेक्षण करण्याबाबत

(६) * १२३४८ श्री.रविंद्र फाटक : सन्माननीय ग्रामविकास मंत्री पुढील गोष्टींचा खुलासा करतील काय :-

(१) पालघर जिल्ह्यात गत १५ वर्षांपासून दारिद्र्यरेषेखालील कुटुंबांचे सर्वेक्षण झाले नसल्यामुळे उक्त जिल्ह्यातील आदिवासी शासनाच्या विविध योजनांपासून वंचित राहिले आहेत, हे खरे आहे काय,

(२) असल्यास, दारिद्र्यरेषेखालील यादीत नाव नसलेल्या कुटुंबांची संख्या १५ हजारांहून अधिक असून मोफत धान्य, घरकुल योजना, व्यक्तिगत लाभाच्या योजनेचा लाभ मिळत नसल्याने आदिवासींची आर्थिक स्थिती बिकट झाली असल्याचे माहे डिसेंबर, २०२१ मध्ये वा त्यादरम्यान निदर्शनास आले आहे, हे खरे आहे काय,

(३) असल्यास, पालघर जिल्ह्यातील दारिद्र्यरेषेखालील कुटुंबांचा सर्व्हे करून त्यांना शासनाच्या योजनांचा लाभ देण्याबाबत स्थानिक लोकप्रतिनिधींनी शासनाकडे मागणी केली आहे, हे ही खरे आहे काय,

(४) असल्यास, उक्त प्रकरणी शासनाने चौकशी करून पालघर जिल्ह्यातील दारिद्र्यरेषेखालील असलेल्या कुटुंबांना विविध योजनांचा लाभ घेता यावा, यादृष्टीने कोणती कार्यवाही केली वा करण्यात येत आहे,

(५) नसल्यास, विलंबाची कारणे काय आहेत ?

श्री.हसन मुश्रीफ : (१) व (२) हे खरे नाही.

राज्यातील दारिद्र्यरेषेखालील कुटुंबे निश्चित करण्याकरीता केंद्र शासनाच्या मार्गदर्शक सुचनेनुसार राज्यात दारिद्र्यरेषेखालील कुटुंब गणना २००२ करण्यात आली. तसेच केंद्र शासनाच्या मार्गदर्शक सुचनेनुसार राज्यात

सामाजिक, आर्थिक व जात निहाय सर्वेक्षण - २०११ (SECC-२०११) करण्यात आली. त्यानुसार पालघर जिल्ह्यातील आदिवासी कुटुंबांना विविध योजनांचा लाभ देण्यात येतो.

कोरोना विषाणूच्या प्रादुर्भावामुळे शासनाने माहे एप्रिल, २०२० पासून प्रधानमंत्री गरीब कल्याण अन्न योजनेतर्गत अंत्योदय अन्न योजना व प्राधान्य कुटुंब लाभार्थ्यांकरिता मोफत अन्नधान्याचा लाभ देण्यात येतो. तसेच गरीब व गरजू कुटुंबांना केंद्रीय योजनेतून व केंद्रवर्ती अर्थसंकल्पीय योजनेतर्गत शेतीसाठी किंवा शेतीपुरक व्यवसायासाठी तसेच आर्थिक विकास वाढीसाठी तसेच उन्नतीसाठी विविध प्रकारच्या योजना राबविण्यात येऊन त्या माध्यमातून आदिवासी बांधवांना रोजगार उपलब्ध करून देण्यात येतात.

केंद्रवर्ती अर्थसंकल्प योजना व केंद्रपुरस्कृत योजनांमध्ये वैयक्तिक लाभाच्या योजनांमध्ये दारिद्र्यरेषेखालील लाभार्थी असल्यास त्यांना प्राधान्य देण्यात येते, त्याचबरोबर दारिद्र्यरेषेखालील लाभार्थी नसल्यास कमी उत्पन्नापासून ते जास्त उत्पन्न असणाऱ्या पात्र लाभार्थ्यांची यादी तयार करून त्यांना लाभ दिला जातो.

(३) याबाबतचे निवेदन प्राप्त झाल्याचे आढळून येत नाही.

(४) व (५) प्रश्न उद्भवत नाही.

कोकणातील सिंचन/ बिगरसिंचन क्षेत्रासाठी कोयना

अवजलाचा वापर करण्याबाबत

(७) * ११९८६ श्री.सुनिल शिंदे, श्री.प्रसाद लाड : तारांकित प्रश्न क्रमांक ६५९३ ला दिनांक ८ मार्च, २०२१ रोजी दिलेल्या उत्तराच्या संदर्भात सन्माननीय जलसंपदा मंत्री पुढील गोष्टींचा खुलासा करतील काय :-

(१) कोयना अवजलाचा वापर रत्नागिरी, सिंधुदूर्ग, रायगड, पालघर व ठाणे जिल्ह्यातील सिंचन/ बिगरसिंचन क्षेत्रासाठी तसेच मुंबई शहराच्या पाणी पुरवठ्यासाठी करण्याचा प्रस्ताव शासनाच्या विचाराधीन आहे, हे खरे आहे काय,
(२) असल्यास, रत्नागिरी येथे माहे ऑक्टोबर, २०२१ मध्ये जलपरिषदेच्या सादरीकरणामध्ये कोकण पाटबंधारे महामंडळाच्या कार्यकारी अभियंता यांनी कोयना अवजलातील ६७.५० टीएमसी पाण्यापैकी ५० टीएमसी पाणी

उत्तरेकडील खोऱ्यात वळवले तर त्यामधून आताच्या दरानुसार ४२.८१ कोटी रूपये दरवर्षी उपकरापोटी रत्नागिरी जिल्हयाला मिळतील तसेच अवजलातील १७.५ टीएमसी पाणी वापरासाठी छोटे छोटे प्रकल्प उभारता येतील व त्यासाठी या निधीतील ४० टक्के रक्कम खर्च करता येऊ शकते, असे प्रतिपादन केले आहे, हे ही खरे आहे काय,

(३) असल्यास, कोयना धरणातील सुमारे ६७.५० अब्ज घनफूट सोडण्यात आलेले पाणी वीजनिर्मितीनंतर वाशिष्ठी नदीतून समुद्रास जावून मिळत असल्याने रत्नागिरी जिल्हयातील आमदार व इतर स्थानिक लोकप्रतिनिधींनी कोयना अवजलाचा वापर कोकणामध्येच सिंचन व बिगरसिंचनासाठी करण्याबाबतची मागणी केली असून कोकणचा जलआराखडा तयार केला असून वाशिष्ठी खोऱ्यातील ३६ गावांबरोबर संपूर्ण रत्नागिरी जिल्हयाला आर्थिक फायदा होऊ शकतो, हे ही खरे आहे काय,

(४) असल्यास, सदरहू प्रस्तावाचे थोडक्यात स्वरूप काय आहे व प्रस्तावाच्या व्यवहार्यतेची तपासणी शासनाने केली आहे काय तसेच कोकण पाटबंधारे महामंडळाच्या कार्यकारी अभियंता यांनी केलेल्या प्रतिपादनाबाबत कोणती कार्यवाही केली वा करण्यात येत आहे,

(५) तसेच, सदर प्रस्तावाच्या अंमलबजावणीसाठी किती रुपयांच्या निधीची आवश्यकता आहे व आवश्यक असलेला निधी प्रकल्पाच्या कामासाठी देण्याबाबत शासनाचे धोरण काय आहे,

(६) नसल्यास, विलंबाची कारणे काय आहेत ?

श्री.जयंत पाटील : (१) होय, हे खरे आहे.

(२) होय, हे खरे आहे.

माहे ऑक्टोबर, २०२१ मध्ये रत्नागिरी जिल्हा जलसाक्षरता समिती, रत्नागिरी व हिरवळ प्रतिष्ठान, रायगड यांच्या संयुक्त विद्यमानाने क्षेत्रिय स्तरावर आयोजित केलेल्या एकदिवसीय जलजागृती कार्यशाळेत रत्नागिरी पाटबंधारे मंडळाने केलेल्या सादरीकरणामध्ये सदर आकडेवारी सादर केली होती.

(३) होय, हे खरे आहे.

(४) वाशिष्ठी खोऱ्यातील खेड व चिपळूण तालुक्यातील एकूण ३६ गावांतील ११०३१ हे. क्षेत्रास सिंचनासाठी उपसाद्वारे पाणी देण्याची योजना असून सदर योजनेचा अभ्यास करण्याबाबत नियामक मंडळाने कोकण पाटबंधारे विकास महामंडळास मान्यता दिलेली आहे. त्यानुसार क्षेत्रिय स्तरावर कार्यवाही प्रगतीत आहे.

पश्चिम वाहिनी नदी खोऱ्याच्या एकात्मिक राज्य जल आराखड्यास दिनांक २२/०६/२०१८ रोजी मा.मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य यांचे अध्यक्षतेखाली झालेल्या राज्य जल परिषदेच्या पाचव्या बैठकीत मान्यता देणेत आली आहे. सदर बैठकीत मा.मुख्यमंत्री यांनी कोयना जलविद्युत प्रकल्पातून कोयना नदीचे ६७.५ अघफू पाणी वीज निर्मीतीनंतर कोकणात सोडण्यात येते त्यापैकी बहुतांश पाणी समुद्रात विनावापर वाहून जात असल्याने सदर पाण्याचा वापर कोकण प्रदेशात कोळकेवाडी धरणातून ग्रॅव्हिटी ग्रीडद्वारे सिंचन/ बिगर सिंचन पाणीपुरवठा करण्याच्या दृष्टीने सविस्तर अभ्यास करणे विषयाची सुचना केल्या आहेत.

त्यानुसार सदर योजनेचा सविस्तर प्रकल्प अहवाल केंद्र शासन अंगीकृत WAPCOS Ltd, नवी दिल्ली या अभिकणाकडून करून घेण्याची कार्यवाही कोकण पाटबंधारे विकास महामंडळामार्फत प्रगतीत आहे.

(५) WAPCOS अभिकरणामार्फत प्राप्त होणाऱ्या सविस्तर प्रकल्प अहवालावरून सदर प्रकल्पासाठी लागणाऱ्या निधीची निश्चिती करणे शक्य आहे.

तसेच, उपरोक्त अभ्यास/ सविस्तर प्रकल्प अहवाल पूर्ण झाले नंतर त्याचे निष्कर्षावरून व राज्याच्या आर्थोपायाच्या स्थितीनुसार कोयना अवजलाचा वापर करणेबाबतचा प्रकल्प राबविणेबाबत निर्णय घेणे शक्य आहे.

(६) प्रश्न उद्भवत नाही.

**उरण (जि.रायगड) तालुक्यामध्ये उपजिल्हा रुग्णालय व प्राथमिक
आरोग्य केंद्रे उभारण्याबाबत**

(८) * १२५०७ अॅड.निरंजन डावखरे, श्री.प्रविण दरेकर, श्री.प्रसाद लाड, डॉ.परिणय फुके, डॉ.रणजित पाटील : सन्माननीय सार्वजनिक आरोग्य व कुटुंब कल्याण मंत्री पुढील गोष्टींचा खुलासा करतील काय :-

- (१) फुंडे (ता.उरण, जि.रायगड) येथील मंजूर उपजिल्हा रुग्णालय आणि फुंडे, मातवली, पिरकोन, आवरे व वशेणी येथे प्राथमिक आरोग्य केंद्र उभारण्याची मागणी रायगड जिल्ह्याचे पालकमंत्री यांच्याकडे माहे जानेवारी, २०२२ मध्ये वा त्यादरम्यान निवेदनाद्वारे केली आहे, हे खरे आहे काय,
- (२) असल्यास, उरण तालुक्यातील नागरिक अनेक वर्षांपासून आरोग्य सेवेपासून वंचित आहेत, हे ही खरे आहे काय,
- (३) असल्यास, उक्त मंजूर उपजिल्हा रुग्णालय आणि प्राथमिक आरोग्य केंद्र उभारणीबाबत शासनाने कोणती कार्यवाही केली वा करण्यात येत आहे,
- (४) नसल्यास, विलंबाची कारणे काय आहेत ?

श्री.राजेश टोपे : (१) हे खरे आहे.

(२) हे खरे नाही.

रुग्णालयात येणाऱ्या सर्व रुग्णांना उपलब्ध असलेल्या आरोग्य सुविधा पुरविण्यात येतात.

(३) शासन निर्णय दिनांक १७/०१/२०१३ नुसार राज्याचा नवीन आरोग्य संस्था स्थापनेचा बृहत्तराखडा मंजूर केला असून त्यामध्ये उरण येथील ग्रामीण रुग्णालयाचे १०० खाटांच्या उपजिल्हा रुग्णालयामध्ये श्रेणीवर्धन करण्यास व उरण तालुक्यामध्ये ०१ प्राथमिक आरोग्य केंद्र व ०६ उपकेंद्रे नव्याने मंजूर करण्यास मान्यता दिलेली आहे. या आरोग्य संस्थांसाठी जागा व निधी उपलब्धतेची कार्यवाही सुरु आहे.

(४) प्रश्न उद्भवत नाही.

नागपूर जिल्ह्यात ग्रामीण भागातील रस्त्यांची दुरवस्था झाल्याबाबत

(९) * १२३७७ श्री.चंद्रशेखर बावनकुळे, डॉ.परिणय फुके : सन्माननीय ग्रामविकास मंत्री पुढील गोष्टींचा खुलासा करतील काय :-

(१) नागपूर जिल्ह्यात अतिवृष्टीमुळे ग्रामीण भागातील रस्त्यांची दुरवस्था झाल्यामुळे मोठ्या प्रमाणात अपघात होवून जीवित व मालमत्ता हानी होत असल्याचे निदर्शनास आले आहे, हे खरे आहे काय,

- (२) असल्यास, पुरस्थिती व अतिवृष्टीमुळे खराब रस्ते दुरुस्तीकरीता जिल्हा परिषदेद्वारे ५ कोटी ९५ लक्ष रुपयांचा प्रस्ताव शासनास सादर करण्यात आला आहे, हे ही खरे आहे काय,
- (३) असल्यास, ग्रामीण भागात पाणंद रस्ते, ग्रामीण मार्ग, इतर जिल्हा मार्ग, प्रमुख जिल्हा मार्ग, प्रमुख राज्य मार्ग व राष्ट्रीय महामार्ग असे सुमारे १०००० कि.मी. चे रस्ते असून वर्षानुवर्षे देखभाल-दुरुस्ती अभावी रस्ते वाहतुकीस अवघड होत असल्याने तसेच अपघाताच्या प्रमाणात वाढ होत असल्याने या सर्व रस्त्यांच्या दुरुस्ती व बांधकामाकरीता शासनाकडे सन २०१३ मध्ये रुपये १४४ कोटीचा प्रस्ताव सादर केला आहे, हे ही खरे आहे काय,
- (४) असल्यास, यापैकी फक्त ३४ कोटी रुपयांची मंजूरी प्राप्त होवून निधी जिल्हा परिषदेला देण्यात आला असून निधीच्या कमतरतेमुळे रस्ते दुरुस्ती व बांधकाम प्रलंबित आहे, हे ही खरे आहे काय,
- (५) असल्यास, उक्त प्रकरणी शासनाने चौकशी केली आहे काय, चौकशीच्या अनुषंगाने सदर रस्त्यांच्या दुरुस्ती व बांधकामाकरीता निधी उपलब्ध करून व सदर प्रस्तावाला मान्यता देण्याबाबत कोणती कार्यवाही केली वा करण्यात येत आहे,
- (६) नसल्यास, विलंबाची कारणे काय आहेत ?

श्री.हसन मुश्रीफ : (१) हे खरे नाही.

- (२) व (३) नागपूर जिल्ह्यातील प्रमुख राज्यमार्ग, राज्यमार्ग, प्रमुख जिल्हा मार्ग, इतर जिल्हा मार्ग व ग्रामीण मार्ग यांची सुमारे १४०९५ कि.मी.इतकी लांबी आहे. तसेच जिल्हा परिषद, नागपूर यांचेकडून रस्ते दुरुस्तीसाठी वेळोवेळी प्रस्ताव शासनाकडे सादर करण्यात आले आहेत. हे, खरे आहे.
- (४) व (५) सन २०१३-१४ पासून सन २०२१-२२ पर्यंत जिल्हा परिषदेच्या अखत्यारीतील रस्त्यांच्या दुरुस्तीसाठी शासनाद्वारे सुमारे रुपये ४२४.४२ कोटी एवढा निधी मंजूर करण्यात आला आहे. तसेच निधीच्या उपलब्धतेनुसार रस्ते सुस्थितीत ठेवण्याचा जिल्हा परिषदेचा प्रयत्न आहे.
- (६) प्रश्न उद्भवत नाही.

मराठवाडा विभागातील जलयुक्त शिवार योजनेतील कामांबाबत

(१०) * १२८३८ श्री.राजेश राठोड : सन्माननीय मृद व जलसंधारण मंत्री पुढील गोष्टींचा खुलासा करतील काय :-

(१) राज्य शासनास जलयुक्त शिवार योजनेतील कामांची चौकशी करत असताना मराठवाडा विभागात सन २०१५ ते २०१९ पर्यंत केलेल्या ६०२० गावांमधील रुपये २४१६ कोटींची १७४१६१ कामे संशयास्पद असल्याचे दिनांक १६ ऑक्टोबर, २०२० रोजी वा त्यासुमारास निदर्शनास आले, हे खरे आहे काय,

(२) असल्यास, जलसंधारण विभाग, औरंगाबाद विभागीय आयुक्तालयांतर्गत असलेल्या अभिलेख्यानुसार विभागात दिनांक ३१ मार्च, २०२० रोजीपर्यंत या योजनेतर्गत ९२ टक्के खर्च करण्यात आला असून ९४ टक्के कामे पूर्ण झाली आहेत, हे ही खरे आहे काय,

(३) असल्यास, सदर योजनेतून किती टीएमसी पाणीसाठा झाला व किती लक्ष हेक्टर सिंचन झाले आहे,

(४) असल्यास, उक्त प्रकरणी शासनाने चौकशी केली आहे काय, चौकशीत काय आढळून आले व त्यानुषंगाने कोणती कार्यवाही केली वा करण्यात येत आहे,

(५) नसल्यास, विलंबाची कारणे काय आहेत ?

श्री.शंकरराव गडाख : (१) होय, हे खरे आहे.

मराठवाड्यातील जलयुक्त शिवार योजनेतील कामांबाबत दिनांक १६/१०/२०२० रोजी दै.लोकमत मध्ये “मराठवाड्यातील जलयुक्तची कामे संशयाच्या भोवऱ्यात” या मथळ्याचे वृत्त प्रसिध्द झाले होते.

(२) होय, हे खरे आहे.

मराठवाडा विभागामध्ये जलयुक्त शिवार अभियानांतर्गत सन २०१५-१६ ते सन २०१८-१९ या कालावधीमध्ये एकूण प्रस्तावित १८४९३१ कामांपैकी १७४५५५ कामे पूर्ण करण्यात आली असून सदर कामांची टक्केवारी ९४.३९ इतकी आहे. तसेच, सन २०१५-१६ ते २०१८-१९ दरम्यान प्राप्त झालेल्या रुपये १८५०.०५ कोटी निधीपैकी रुपये १६९४.६४ कोटी निधी खर्च करण्यात आला असून सदर खर्चाची टक्केवारी ९१.६० इतकी आहे.

(३) मराठवाड्यामध्ये जलयुक्त शिवार योजनेतील सन २०१५-१६ ते २०१८-१९ मधील कामांमुळे १२.६४ लाख टीसीएम इतका पाणीसाठा निर्माण झाला असून त्यातून एक सिंचनासाठी २५.२८ लक्ष हेक्टर व दोन सिंचनासाठी १२.६४ लक्ष हेक्टर एवढी संरक्षित सिंचन क्षमता निर्माण झाली आहे.

(४) जलयुक्त शिवार अभियानांतर्गत झालेल्या कामांची खुली चौकशी करण्यासाठी गठीत केलेल्या चौकशी समितीने विहित केलेल्या निकषांच्या आधारे केलेल्या शिफारशीनुसार मराठवाडा विभागामध्ये एकूण ४४४ कामांची लाचलुचपत प्रतिबंधक विभागामार्फत चौकशीची कार्यवाही सद्यःस्थितीत सुरु आहे.

(५) प्रश्न उद्भवत नाही.

**राज्यातील आदिवासी आणि डोंगराळ भागातील गर्भवती महिलांना
माहेरघर योजनेचा लाभ मिळण्याबाबत**

(११) * १२६७२ डॉ.परिणय फुके, श्री.रमेशदादा पाटील, श्री.प्रविण दरेकर, श्री.विजय ऊर्फ भाई गिरकर, अॅड.निरंजन डावखरे, श्री.नागोराव गाणार, श्री.निलय नाईक, श्री.रामदास आंबटकर : सन्माननीय सार्वजनिक आरोग्य व कुटुंब कल्याण मंत्री पुढील गोष्टींचा खुलासा करतील काय :-

(१) राज्यात तसेच गोंदिया जिल्ह्यात आदिवासी दुर्गम, डोंगराळ क्षेत्रातील गर्भवती व प्रसूती होणाऱ्या महिलांसाठी 'माहेरघर' योजना सुरु करण्यात आली, परंतु जनजागृतीच्या अभावामुळे कोटयवधी रुपये खर्च करून सुरु करण्यात आलेल्या माहेरघर योजनेचा लाभ व सुविधा आदिवासी भागातील गर्भवती महिलांना मिळत नसल्याचे माहे जानेवारी, २०२२ च्या पहिल्या सप्ताहात वा त्यादरम्यान निदर्शनास आले आहे, हे खरे आहे काय,

(२) असल्यास, सन २०१०-११ पासून जिल्ह्यातील आदिवासी गावांतील महिलांसाठी राष्ट्रीय आरोग्य अभियानांतर्गत माहेरघर योजना सुरु करण्यात आली असून या योजनेंतर्गत गर्भवती महिलेस प्रतिदिन २०० रुपये बुडीत मजुरी देण्यात येते, हे ही खरे आहे काय,

(३) असल्यास, प्राथमिक आरोग्य केंद्रात उभारलेली माहेरघर योजना आदिवासी गर्भवतीनी दुर्लक्षित केल्याने बंद असल्याने शासनाच्या कोटयवधी रक्कमेचा अपव्यय होत आहे, हे ही खरे आहे काय,

(४) असल्यास, आदिवासी महिलांनी उक्त योजनेचा लाभ घ्यावा यादृष्टीने आदिवासी महिलांमध्ये जागृती होऊन त्यांना प्रतिदिन २०० रुपये बुडीत मजुरीचा लाभ मिळावा, यादृष्टीने शासनाने कोणती कार्यवाही केली, वा करण्यात येत आहे,

(५) नसल्यास, विलंबाची कारणे काय आहेत ?

श्री.राजेश टोपे : (१), (२) व (३) हे खरे नाही.

आदिवासी दुर्गम डोंगराळ क्षेत्रातील रुग्णवाहिका पोहचू न शकणाऱ्या पाड्यावरील गर्भवती मातेस प्रसूती वेदना होण्यापूर्वी बाळंतपणाच्या ठिकाणी स्थलांतरीत करण्यासाठी माहेरघर योजना राबविण्यात येते.

या योजनेतर्गत राज्यात सन २०२१-२२ या वर्षात माहे जानेवारी, २०२२ अखेर पर्यंत एकूण १७४६ गर्भवती महिलांनी लाभ घेतला आहे. तसेच गोंदिया जिल्ह्यात सन २०२१-२२ या वर्षात माहे जानेवारी, २०२२ अखेरपर्यंत १३५ गर्भवती महिलांनी या योजनेचा लाभ घेतला आहे.

(४) माहेरघर योजनेतर्गत गर्भवती मातेस भरती कालावधीमध्ये प्रतिदिन रुपये ३००/- या प्रमाणे ०३ दिवसांसाठी कामाचा मोबदला (बुडीत मजुरी) देण्यात येतो. तसेच माहेरघर स्वच्छता आणि लाभार्थ्यांच्या आहारासाठी नियुक्त महिला स्वयंसहायता बचतगट यांना प्रत्येक लाभार्थ्यांमागे प्रतिदिन रुपये ३००/- याप्रमाणे कमाल ३ दिवसांसाठी रक्कम अदा करण्यात येते. या योजनेचा लाभ जास्तीत जास्त गर्भवती महिलांनी घेण्याकरीता आशा, ए.एन.एम. व समुदाय आरोग्य अधिकारी यांच्यामार्फत त्यांचे समुपदेशन करून जनजागृती करण्यात येते.

(५) प्रश्न उद्भवत नाही.

रामदास ताडा (ता.लोहा, जि.हिंगोली) येथे पूल व बंधारा बांधण्याबाबत

(१२) * १२८८४ श्री.विप्लव बाजोरिया : सन्माननीय ग्रामविकास मंत्री पुढील गोष्टींचा खुलासा करतील काय :-

(१) रामदास ताडा (ता.लोहा, जि.हिंगोली) येथील पूल व बंधारा वाहून गेल्याचे माहे डिसेंबर, २०२१ मध्ये व त्यादरम्यान निदर्शनास आले आहे, हे खरे आहे काय,

(२) असल्यास, पूल व बंधारा वाहून गेल्याची नोंद नैसर्गिक आपत्ती मध्ये घेण्यात आली आहे, हे ही खरे आहे काय,

(३) असल्यास, शिवा फक्टरी ते रामदास ताडा अशा ५०० मीटर अंतरावरील वाहतुकीकरीता पूल व बंधारा बांधण्याची मागणी स्थानिक नागरिकांनी शासनाकडे केली आहे, हे ही खरे आहे काय,

(४) असल्यास, उक्त प्रकरणी शासनाने चौकशी करून कोणती कार्यवाही केली वा करण्यात येत आहे,

(५) नसल्यास, विलंबाची कारणे काय आहेत ?

श्री.हसन मुश्रीफ : (१) हे खरे नाही.

(२), (३), (४) व (५) प्रश्न उद्भवत नाही.

**महात्मा ज्योतिराव फुले जन आरोग्य योजनेतर्गत प्रसुती
सुविधेचा लाभ मिळण्याबाबत**

(१३) * १२६०८ श्री.रणजितसिंह मोहिते-पाटील : सन्माननीय सार्वजनिक आरोग्य व कुटुंब कल्याण मंत्री पुढील गोष्टींचा खुलासा करतील काय :-

(१) राज्यात महात्मा ज्योतिराव फुले जन आरोग्य योजनेतर्गत ९६२ आजारांवर मोफत उपचार केले जातात, हे खरे आहे काय,

(२) असल्यास, सदर मोफत उपचारांतर्गत सर्वसाधारण प्रसुती व सिझेरियन प्रसुती दिनांक ३१ डिसेंबर, २०२१ पासून बंद केली आहे, हे ही खरे आहे काय,

(३) असल्यास, कोरोनाचा प्रभाव अजून संपलेला नसताना कष्टकरी, कामगार, उसतोड मजुर व शेतकरी कुटुंबातील महिलांसाठी वरदान ठरलेली प्रसुती सुविधा महात्मा फुले जनआरोग्य योजनेतून वगळण्याची कारणे काय आहेत ?

श्री.राजेश टोपे : (१) हे खरे आहे.

राज्यात महात्मा ज्योतिराव फुले जन आरोग्य योजनेतर्गत ९९६ आजारांवर मोफत उपचार केले जातात.

(२) कोविड-१९ साथरोगाच्या पार्श्वभूमीवर सर्व शासकीय रुग्णालये कोविड बाबत कामामध्ये व्यस्त असल्यामुळे शासकीय रुग्णालयांकडून नागरीकांना देण्यात येणाऱ्या सोयी सुविधांपासून वंचित राहू नये म्हणून शासनाने महात्मा ज्योतिराव फुले जन आरोग्य योजनेमध्ये CGHS च्या मान्यता प्राप्त दराने ६७ अतिरीक्त प्रोसिजर्ससाठी काम करण्याची मुभा योजनेतील अंगीकृत खाजगी रुग्णालयांना दिनांक २३ मे, २०२० ते ३० सप्टेंबर, २०२१ या कालावधीसाठी देण्यात आली होती व ६७ प्रोसिजर्स पैकी ८ प्रोसिजर्स साठी दिनांक १ ऑक्टोबर, २०२१ ते ३१ डिसेंबर, २०२१ या कालावधीमध्ये अंगीकृत खाजगी रुग्णालयांना मोफत प्रसुती व सीझेरीयन सेवा यांचा समावेश करून काम करण्याची मुभा देण्यात आली आहे.

(३) सध्या राज्यामध्ये ओमिक्रॉनची रुग्ण संख्या काही प्रमाणात असली तरी बहुतांश रुग्ण लक्षणे गंभीर स्वरूपात नसल्यामुळे घरी विलिगीकरणाद्वारे बरे होत आहेत, त्यामुळे शासकीय रुग्णालयांवर ओमिक्रॉन रुग्णांच्या उपचाराचा भार खूप कमी आहे. त्यामुळे शासकीय रुग्णालये नॉन कोविड सेवा (ज्यात मोफत प्रसुती व सीझेरीयन सेवा यांचा समावेश) नागरीकांना सुरळीतपणे देत आहेत. ही बाब विचारात घेऊन महात्मा ज्योतिराव फुले जन आरोग्य योजनेतर्गत ६७ उपचारांमध्ये समाविष्ट असणाऱ्या मोफत प्रसुती व सीझेरीयन या सेवांना दिनांक १ जानेवारी, २०२२ पासून मुदतवाढ न देण्याचा प्रस्ताव शासनस्तरावर विचाराधीन आहे.

सांगली जिल्ह्यातील क्षारपड जमिनीला निधी उपलब्ध करून देण्याबाबत

(१४) * १२०११ श्री.अरुण लाड : सन्माननीय जलसंपदा मंत्री पुढील गोष्टींचा खुलासा करतील काय :-

- (१) सांगली जिल्ह्यामधील वाळवा, मिरज, पलूस व तासगांव या तालुक्यात द्राक्ष व ऊस पीक जास्त प्रमाणात घेतल्यामुळे तेथील हजारो एकर जमीन क्षारपड होऊन निकामी झाली असल्याचे माहे जानेवारी, २०२२ मध्ये वा त्यादरम्यान निदर्शनास आले आहे, हे खरे आहे काय,
- (२) असल्यास, सदर जमिनीला संजीवनी देण्यासाठी माहे जून, २०२१ मध्ये वा त्यादरम्यान ५४ कोटी ८६ लाख रुपयांच्या निधीस प्रशासकीय मान्यता देण्यात आली आहे, हे ही खरे आहे काय,
- (३) असल्यास, या प्रकरणी शासनाने चौकशी केली आहे काय, चौकशीच्या अनुषंगाने जमिनीला संजीवनी देण्यासाठी निधी उपलब्ध करून देण्याबाबत कोणती कार्यवाही केली वा करण्यात येत आहे,
- (४) नसल्यास, विलंबाची कारणे काय आहेत ?

श्री.जयंत पाटील : (१) होय, हे खरे आहे.

(२) होय, हे खरे आहे.

(३) (अ) चौकशीचा प्रश्न उद्भवत नाही.

(ब) सन २०२१-२२ या आर्थिक वर्षात लेखाशीर्ष ४७११-२७९४ (चर योजना बांधकामे) या लेखाशीर्ष अंतर्गत रुपये १० कोटी रुपये मंजूर आहेत.

(४) प्रश्न उद्भवत नाही.

**बीड जिल्ह्यातील आर.आर.(आबा) पाटील सुंदर गाव पुरस्कार
योजनेतील विजेत्या ग्रामपंचायतींना बक्षीसाची रक्कम मिळण्याबाबत**

(१५) * १२९३२ श्री.प्रसाद लाड : सन्माननीय ग्रामविकास मंत्री पुढील गोष्टींचा खुलासा करतील काय :-

(१) बीड जिल्ह्यात सन २०१९-२० मध्ये आर. आर. (आबा) पाटील सुंदर गाव पुरस्कार योजनेत १०३१ ग्रामपंचायतींनी सहभाग नोंदविला असून यात प्रति तालुकास्तरावर आणि जिल्हास्तरावर एक ग्रामपंचायतीची निवड करावयाची असल्याने तालुकास्तरावर प्रथम येणाऱ्या ग्रामपंचायतीला रुपये १० लाख तर जिल्हास्तरावर प्रथम येणाऱ्या ग्रामपंचायतीला रुपये ४० लाख निधी देण्याची घोषणा करण्यात आली आहे, हे खरे आहे काय,

- (२) असल्यास, या स्पर्धेत भाग घेणाऱ्या ग्रामपंचायतींमधील सरपंचानी दर्जेदार कामे करून गाव सुंदर केले असून यात अंबेजोगाई तालुक्यातील गिरवली, आष्टी तालुक्यातील सराटेवडगाव, बीड तालुक्यातील ताडसोन्ना, गेवराई तालुक्यातील किनगाव, माजलगाव तालुक्यातील शेलापुरी, परळी तालुक्यातील रोहनवाडी, शिरूर तालुक्यातील खोकरमोहा व वडवणी तालुक्यातील बाहेगव्हाण या ग्रामपंचायतींचा तालुका स्तरावर प्रथम क्रमांक आला असून धारूर तालुक्यातील आवरगाव ग्रामपंचायतीने तालुका आणि जिल्हास्तरावरील दोन्ही बक्षिसे जिंकली आहेत, हे ही खरे आहे काय,
- (३) असल्यास, तत्कालीन मुख्य कार्यकारी अधिकारी यांनी दिनांक २२ फेब्रुवारी, २०२१ रोजी ग्रामविकास विभागाला पत्र सादर करून तालुकास्तरावरील रुपये १ कोटी १० लाख व जिल्हास्तरावरील रुपये ४० लाख असे एकूण रुपये १ कोटी ५० लाख निधीची मागणी केली असतानाही आजमितीस निधी मिळालेला नसल्यामुळे बक्षिसाच्या निधीतून करावयाची कामे प्रलंबित आहेत, हे ही खरे आहे काय,
- (४) असल्यास, आर. आर. (आबा) पाटील सुंदर गाव पुरस्कार योजनेतून बीड जिल्ह्यातील ग्रामपंचायतींना वर्षभरापूर्वी “स्मार्टग्राम” म्हणून घोषित केलेले असतानाही शासनाकडून बक्षिस रक्कम मिळण्यास विलंब होण्याची सर्वसाधारण कारणे काय आहेत,
- (५) असल्यास, उक्त प्रकरणी शासनाने चौकशी करून स्मार्ट ग्राम म्हणून घोषित केलेल्या बीड जिल्ह्यातील ग्रामपंचायतींना विनाविलंब बक्षिसाची रक्कम अदा करण्याबाबत कोणती कार्यवाही केली वा करण्यात येत आहे,
- (६) नसल्यास, विलंबाची कारणे काय आहेत ?

श्री.हसन मुश्रीफ : (१), (२) व (३) होय, हे खरे आहे.

(४) ग्रामविकास विभाग, शासन निर्णय दिनांक ०९/११/२०२१ अन्वये आर. आर. (आबा) पाटील सुंदर गाव पुरस्कार योजनेतर्गत स्मार्ट ग्राम म्हणून निवड झालेल्या तालुका स्तरावरील ग्रामपंचायतींना निधीचे वितरण करण्यात आले आहे. कोविडमुळे उद्भवलेली परिस्थिती विचारात घेता निधी उपलब्धतेनुसार स्मार्ट ग्राम म्हणून निवड झालेल्या ग्रामपंचायतींना निधी वितरित करण्यात आला आहे.

(५) सन २०१९-२० मध्ये आर. आर. (आबा) पाटील सुंदर गाव पुरस्कार योजनेतर्गत पुरस्कार प्राप्त झालेल्या उर्वरित तालुकास्तर व जिल्हास्तरावरील ग्रामपंचायतींना बक्षीसाची रक्कम वितरित करण्याकरीता निधी मिळणेबाबत शासन स्तरावर कार्यवाही सुरु आहे.

(६) प्रश्न उद्भवत नाही.

**नागभीड (जि.चंद्रपूर) ग्रामीण रुग्णालयातील डॉक्टरांच्या
हलगर्जीपणामुळे प्रसुती झालेल्या महिलेचा मृत्यू झाल्याबाबत**

(१६) * १२९९१ श्री.नागोराव गाणार, श्री.प्रविण दरेकर, अॅड.निरंजन डावखरे, श्री.रामदास आंबटकर : सन्माननीय सार्वजनिक आरोग्य व कुटुंब कल्याण मंत्री पुढील गोष्टींचा खुलासा करतील काय :-

(१) नागभीड (जि.चंद्रपूर) येथील ग्रामीण रुग्णालयातील डॉक्टरांच्या हलगर्जीपणामुळे प्रसुती झालेल्या महिलेचा मृत्यू झाल्याची बाब माहे जानेवारी, २०२२ मध्ये वा त्यादरम्यान निदर्शनास आली आहे, हे खरे आहे काय,

(२) असल्यास, चंद्रपूर येथील वैद्यकीय अधिकाऱ्यांच्या समितीने नागभीड ग्रामीण रुग्णालयात येऊन सदर मृत्यू प्रकरणाची चौकशी करून चौकशी अहवाल सार्वजनिक आरोग्य विभागास सादर केला आहे काय,

(३) असल्यास, उक्त प्रकरणी शासनाने चौकशी करून समितीच्या अहवालानुसार संबंधित दोषी डॉक्टरांवर कोणती कारवाई केली वा करण्यात येत आहे,

(४) नसल्यास, विलंबाची कारणे काय आहेत ?

श्री.राजेश टोपे : (१) हे खरे आहे.

(२) जिल्हा शल्य चिकित्सक, सामान्य रुग्णालय, चंद्रपूर कार्यालयाचे स्तरावर पाच सदस्यीय चौकशी समिती गठीत करून सदर प्रकरणी चौकशी करण्यात आली आहे. सदर चौकशी अहवाल विभागास दिनांक ०२/०३/२०२२ रोजी प्राप्त झाला आहे.

(३) चौकशी अहवालातील निष्कर्षांच्या अनुषंगाने डॉ. तरल नागमोती, कंत्राटी स्त्रीरोगतज्ञ यांची सेवा तात्काळ प्रभावाने दिनांक ३१/१२/२०२१ पासून समाप्त करण्यात आली आहे. तसेच, डॉ. रवि गावंडे, वैद्यकीय अधीक्षक, ग्रामीण रुग्णालय, नागभीड यांनी कर्तव्यात कसूर केल्याप्रकरणी त्यांचेविरुद्ध शिस्तभंगविषयक कार्यवाही करण्याच्या अनुषंगाने कार्यवाही सुरु आहे.

(४) प्रश्न उद्भवत नाही.

**उल्हासनगर (जि.ठाणे) शहरातील अंगणवाड्यांमधील
बालकांच्या कुपोषणाबाबत**

(१७) * १३०२५ श्री.विक्रम काळे, श्री.शशिकांत शिंदे, श्री.सतिश चव्हाण, श्री.अमोल मिटकरी : सन्माननीय महिला व बालविकास मंत्री पुढील गोष्टींचा खुलासा करतील काय :-

(१) उल्हासनगर (जि.ठाणे) शहरात बालविकास प्रकल्पांतर्गत २११ अंगणवाड्या चालविण्यात येत असून तेथील ३ ते ६ वर्षे वयोगटातील मुलांचे सर्वेक्षण करून त्यांची अंगणवाडीत नोंदणी केली जाते, हे खरे आहे काय,

(२) असल्यास, पूर्व प्राथमिक शिक्षणासाठी मुलांची तयारी करताना शासन निकषानुसार मुलांचे वजन आहे की नाही याची वेळोवेळी नोंद ठेवली जात असताना उल्हासनगर शहरातील ९२ मुलांचे वजन कमी असल्याचे अंगणवाडी सेविकांच्या सर्वेक्षणात आढळून आले असल्याचे निदर्शनास आले आहे, हे ही खरे आहे काय,

(३) असल्यास, दरवर्षी मुलांच्या सुदृढ आरोग्यासाठी शासन कोट्यवधी रुपये खर्च करित असताना उल्हासनगर व अन्य शहराच्या ठिकाणी कुपोषण असल्याचे दिनांक १७ डिसेंबर, २०२१ रोजी वा त्यासुमारास निदर्शनास आले आहे, हे ही खरे आहे काय,

(४) तसेच, अंगणवाडी सेविका व मदतनीस यांना शासनाकडून जुन्या व्हर्जनचे मोबाईल पुरविण्यात आले असून त्यामध्ये बालक व मातांची माहिती व्यवस्थित भरता येत नसल्यामुळे जुन्या मोबाईलऐवजी नवीन मोबाईल व मराठी माध्यमाचे ॲप देण्याची मागणी अंगणवाडी सेविकांनी शासनाकडे केली असल्याचेही निदर्शनास आले आहे, हे ही खरे आहे काय,

(५) असल्यास, उक्त प्रकरणी शासनाने चौकशी करून चौकशीच्या अनुषंगाने उल्हासनगर शहरातील अंगणवाड्यांमधून बालकांना पोषण सकस आहार पुरविण्याबाबत तसेच अंगणवाडी सेविका व मदतनीस यांना जुन्या मोबाईलऐवजी नवीन मोबाईल व मराठी माध्यमाचे ॲप देण्याच्या मागणीच्या अनुषंगाने कोणती कार्यवाही केली वा करण्यात येत आहे,

(६) नसल्यास, विलंबाची कारणे काय आहेत ?

ॲड. यशोमती ठाकूर (सोनावणे) : (१) हे खरे आहे.

(२) अंगणवाडी कार्यक्षेत्रातील ० ते ५ वर्ष वयोगटातील बालकांचे वजन दर महिन्याला घेण्यात येते. डिसेंबर २०२१ च्या मासिक प्रगती अहवालानुसार उल्हासनगर शहरातील २११ अंगणवाड्यांमध्ये अंगणवाडी सेविकांनी सर्वेक्षण केल्यानुसार खालीलप्रमाणे वजनाची नोंद घेण्यात आलेली आहे.

एकूण वजन घेतलेली बालके	सर्वसाधारण बालके	मध्यम कमी वजनाची बालके (MUW)	तीव्र कमी वजनाची बालके (SUW)
१२२११	९९९०	२०६८	१५३

(३) बालकांच्या सुदृढ आरोग्यासाठी शासनामार्फत अनेक उपाययोजना करण्यात येतात. त्यानुसार ६ महिने ते ३ वर्ष वयोगटातील बालकांना THR व ३ ते ६ वर्ष वयोगटातील बालकांना गरम ताजा आहार देण्यात येतो. तसेच राज्यातील ग्रामीण भागातील सॅम बालकांसाठी ग्राम बालविकास केंद्र सुरु करण्यात आली आहेत. ग्राम बालविकास केंद्रांमध्ये तीन वेळचा अतिरिक्त आहार व आरोग्य खात्यामार्फत औषधोपचार करण्यात येतात. त्याच धर्तीवर नागरी भागातील कुपोषण निर्मुलनासाठी पथदर्शी प्रकल्प म्हणून नागरी बालविकास केंद्र स्थापन करण्याचे आयोजन करण्यात येत आहे. तसेच आरोग्य विभागाशी संबंधित संदर्भ सेवा देखील उपलब्ध करून देण्यात येतात.

पोषण अभियानांतर्गत अंगणवाडी केंद्रातील बालकांचा, किशोरवयीन मुली व महिलांच्या पोषणाचा दर्जा सुधारण्यासाठी व कुपोषणाचे प्रमाण कमी करण्यासाठी विविध स्तरावरून निरंतर शिक्षण वृद्धी दृष्टीकोन (ILA), समुदाय आधारित कार्यक्रम (CBE), रिअल टाईम मॉनिटरिंग (ICT-RTM) व जन आंदोलन इत्यादी उपक्रम राबविण्यात येत आहेत.

(४) व (५) केंद्र शासनाने निर्धारित केलेल्या स्पेसीफिकेशन नुसार अंगणवाडी सेविकांना मोबाईल फोन पुरविण्यात आलेले आहेत. अंगणवाडी सेविकांना पुरविण्यात आलेल्या मोबाईल मध्ये माहिती भरण्यास समस्या निर्माण होत असल्याचे निदर्शनास आले आहे. केंद्र शासनाने पोषण अभियान कार्यक्रम राबविण्यासाठी सर्व राज्यांकरीता पोषण ट्रॅकर ॲप विकसित केलेले आहे. सदर ॲप मधील आढळलेल्या त्रुटी संदर्भात तसेच सदर ॲप मराठीत करण्यासंदर्भात वेळोवेळी केंद्र शासनास लेखी तसेच बैठकांमध्ये देखील कळविण्यात आलेले आहे. त्यानुसार केंद्र शासनामार्फत सदर ॲप मधील त्रुटीच्या निवारणासाठी तसेच ॲप मराठीमध्ये करणेसंदर्भात कार्यवाही सुरु आहे. पोषण ट्रॅकर मध्ये माहिती भरतानाच्या अडचणी स्थानिक पातळीवर सोडविण्याकरीता विशेष तांत्रिक मनुष्यबळाची नियुक्ती प्रकल्पस्तरावर करण्यात आलेली आहे.

(६) प्रश्न उद्भवत नाही.

**नागपूर येथील डागा स्मृती शासकीय स्त्री रुग्णालयात
मेट्रो ब्लड बँक उभारण्याबाबत**

(१८) * १३०५९ श्री.अभिजित वंजारी : सन्माननीय सार्वजनिक आरोग्य व कुटुंब कल्याण मंत्री पुढील गोष्टींचा खुलासा करतील काय :-

(१) नागपूर येथील डागा स्मृती शासकीय स्त्री रुग्णालयात मेट्रो ब्लड बँक उभारण्याचा निर्णय मागील ६ वर्षांपूर्वी घेण्यात आला असल्याचे माहे जानेवारी, २०२२ मध्ये वा त्यादरम्यान निदर्शनास आले आहे, हे खरे आहे काय,

(२) असल्यास, सार्वजनिक आरोग्य विभागाने सदर स्त्री रुग्णालयात मेट्रो ब्लड बँक मंजूर केल्यामुळे तेथे बांधकाम करून यंत्रसामुग्री आणून व ब्लड बँकेचा फलक लावण्यात आला असून पुढील कोणतीही कार्यवाही करण्यात न आल्याने हे काम अपूर्णावस्थेत आहे, हे ही खरे आहे काय,

(३) असल्यास, या रुग्णालयात प्रसूतीकरीता आलेल्या बहुतांश स्त्रियांची शस्त्रक्रिया करण्यात येत असल्याने थॅलेसेमिया व सिकलसेलग्रस्त मातांना अतिरिक्त रक्ताची आवश्यकता भासत असल्याने व सदरहू रुग्णालयात आवश्यक रक्तपुरवठा नसल्याने या स्त्रिया व त्यांच्या नवजात शिशूंचा जीव धोक्यात आला आहे, हे ही खरे आहे काय,

(४) असल्यास, उक्त प्रकरणी शासनाने चौकशी केली आहे काय, चौकशीत काय आढळून आले व त्यानुषंगाने नागपूर येथील डागा स्मृती शासकीय स्त्री रुग्णालयात मेट्रो ब्लड बँक उभारण्याबाबत कोणती कार्यवाही केली वा करण्यात येत आहे,

(५) नसल्यास, विलंबाची कारणे काय आहेत ?

श्री.राजेश टोपे : (१) हे खरे नाही.

शासन निर्णय क्र.रारसे-२०११/प्र.क्र.३३१/आरोग्य-५, दिनांक ०६/०१/२०१२ अन्वये राज्यात नागपूरसह इतर १० ठिकाणी अद्ययावत यंत्रसामुग्री असलेली रक्तकेंद्राची म्हणजे मेट्रो ब्लड बँक उभारण्याचा निर्णय घेण्यात आला आहे.

(२) हे खरे नाही.

सर्व तांत्रिक व प्रशासकीय मान्यतेनंतर व निधीच्या उपलब्धतेनुसार सार्वजनिक बांधकाम विभागाने मेट्रो ब्लड बँक इमारतीचे बांधकाम पूर्ण करून सन २०१८ मध्ये सदर इमारत डागा स्मृती शासकीय स्त्री रुग्णालय यांना हस्तांतरित केली आहे. इमारत हस्तांतरानंतर अस्तित्वात असलेले रक्तकेंद्र सदरच्या इमारतीमध्ये दिनांक २२/०५/२०१८ रोजी स्थलांतरीत करून मेट्रो रक्त केंद्राच्या कामास सुरुवात झाली आहे.

(३) हे खरे नाही.

मेट्रो ब्लड बँकेचे वार्षिक सरासरी रक्त संकलन २८०० युनिट आहे तसेच त्याव्यतिरिक्त रक्त व रक्तघटकांसाठी जीवनज्योती रक्तकेंद्र, नागपूर या रक्तकेंद्रासोबत सामंजस्य करार केलेला आहे व या कराराप्रमाणे नवजात शिशू, प्रसुतिपुर्व व प्रसुतिपश्चात माता, सिकलसेल व थॅलेसिमिया रुग्णांना रक्त व रक्तघटक उपलब्ध करून पुरविण्यात येतात याप्रमाणे गरजू रुग्णांची गैरसोय टाळण्याचा पूर्णपणे प्रयत्न केला जातो.

(४) प्रश्न उद्भवत नाही.

(५) प्रश्न उद्भवत नाही.

**इंदिरा गांधी शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय व रुग्णालय (मेयो)
नागपूर येथील कर्मचाऱ्यांच्या वेतनासाठी अतिरिक्त निधी दिल्याबाबत**

- (१९) * १३१२६ श्री.राजहंस सिंह, श्री.रामदास आंबटकर, श्री.प्रसाद लाड :
सन्माननीय वैद्यकीय शिक्षण मंत्री पुढील गोष्टींचा खुलासा करतील काय :-
- (१) इंदिरा गांधी शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय व रुग्णालय (मेयो)
नागपूर येथील कर्मचाऱ्यांच्या वेतनासाठी सन २०२१-२२ या वर्षात रुपये ३.५
कोटीऐवजी रुपये ३५.६३ कोटी दिल्याचे माहे जानेवारी, २०२२ मध्ये वा
त्यादरम्यान निदर्शनास आले आहे, हे खरे आहे काय,
- (२) असल्यास, शासनाच्या परिपत्रकानुसार रुपये ३५,६३,४०००० पैकी रुपये
१०,४३,२३००० निधीचा वापर करण्यात आला नाही, हे ही खरे आहे काय,
तसेच प्राप्त निधीपैकी रुपये २२ कोटी खर्च करण्यात आले असून ते कोणत्या
कामासाठी खर्च करण्यात आले त्याचा थोडक्यात तपशिल काय आहे,
- (३) असल्यास, एखाद्या संस्थेसाठी कोणताही निधी मंजूर करताना शासनाने
परिपत्रक काढणे आवश्यक असतानाही रुग्णालयाला अतिरिक्त निधी कोणत्या
नियमांतर्गत देण्यात आला आहे त्यासाठी शासन निर्णय काढला होता काय,
शासन निर्णय काढला नसल्यास अतिरिक्त निधी देण्याची कारणे काय
आहेत,
- (४) असल्यास, उक्त प्रकरणी शासनाने चौकशी करून चौकशीच्या अनुषंगाने
लेखा व वित्त विभागातील दोषी अधिकारी व कर्मचारी यांच्यावर कारवाई
करण्याबाबत कोणती कार्यवाही केली वा करण्यात येत आहे,
- (५) नसल्यास, विलंबाची कारणे काय आहेत ?

श्री.अमित विलासराव देशमुख : (१) होय.

- (२) शासन निर्णय दिनांक २१/०१/२०२२ अन्वये रुपये ३५.६३ कोटी पैकी रुपये
१०.४३ कोटी इतका निधी पुनर्विनियोजनाने अन्य ०५ संस्थांना वळती करून
देण्यात आला आहे. उर्वरित रुपये २५.२० कोटी ही रक्कम आता सुधारित
अंदाजामध्ये रुपये ६.२० कोटी करण्यात आली आहे.
- (३) वित्त विभागाने श्वेतपुस्तिका दिनांक ०५/०७/२०२१ मध्ये अनुदानाचा
तपशिल प्रसिध्द करण्यात आलेला आहे.

(४) दिनांक २१/०१/२०२२ रोजी जापनान्वये संबंधितांना कारणे दाखवा नोटीस बजावण्यात आली आहे. नियमानुसार कार्यवाही सुरु आहे.

(५) प्रश्न उद्भवत नाही.

**अकोला जिल्हा परिषदेत सॅनिटायझरच्या खरेदीत
अनियमितता झाल्याबाबत**

(२०) * १३१९७ श्री.अमोल मिटकरी, श्री.शशिकांत शिंदे, श्री.विक्रम काळे, श्री.सतिश चव्हाण, श्री.संजय दौंड, श्री.अरुण लाड : सन्माननीय ग्रामविकास मंत्री पुढील गोष्टींचा खुलासा करतील काय :-

(१) अकोला जिल्ह्यात दिनांक २८ मार्च, २०२० रोजी जिल्हा परिषदेमार्फत रुपये ३ कोटी ६१ लाखांच्या निधीतून सॅनिटायझर, मास्क व औषधे इत्यादी साहित्याच्या खरेदीमध्ये सॅनिटायझरच्या खरेदीत अनियमितता झाल्याचा आरोप स्थायी समितीच्या सभेत जिल्हा परिषद सदस्य यांनी केला असून यासंदर्भात चौकशी करण्याची मागणी केल्याचे माहे जानेवारी, २०२२ मध्ये वा त्यादरम्यान निदर्शनास आले आहे, हे खरे आहे काय,

(२) असल्यास, सदरहू खरेदी प्रक्रियेची चौकशी करण्याचे आदेश जिल्हा परिषदेच्या मुख्य कार्यकारी अधिकारी (सीईओ) यांनी सभेमध्ये दिले आहेत, हे ही खरे आहे काय,

(३) असल्यास, उक्त प्रकरणी शासनाने चौकशी करून गैरव्यवहार करणाऱ्या दोषींविरुद्ध कोणती कारवाई केली वा करण्यात येत आहे,

(४) नसल्यास, विलंबाची कारणे काय आहेत ?

श्री.हसन मुश्रीफ : (१) होय, कोरोना काळात सॅनिटायझर व इतर औषधी व साहित्याची खरेदी केली. जिल्हा परिषद स्थायी समिती सभेमध्ये जि.प. सदस्यांनी आरोप केला हे खरे आहे. परंतु कोणतीही अनियमितता झालेली नाही. संपूर्ण प्रक्रिया ही शासनाच्या मार्गदर्शक सुचनेनुसार व ऊर्जा व उद्योग शासन निर्णय दिनांक १ डिसेंबर, २०१६ व शासन निर्णय दिनांक २४ ऑगस्ट, २०१७ नुसार GEM पोर्टल व ई-निविदा द्वारे खरेदी प्रक्रिया राबविण्यात आली.

- (२) होय, हे खरे आहे. जिल्हा परिषद स्थायी समिती सभेमध्ये जि.प. सदस्यांनी सॅनिटायझरचा मुद्दा उचलून धरला, सदर प्रकरणी चौकशी करावी असे आरोप केले यावर मा.मुख्य कार्यकारी अधिकारी यांनी सदर सॅनिटायझरची गुणवत्ता तपासणीकरीता अन्न व औषध प्रशासन विभागाकडे पाठविण्याची सुचना दिली आहे. त्यानुसार दिनांक १४/०२/२०२२ अन्वये अन्न व औषध प्रशासन विभागाकडे तपासणीकरीता पत्र व्यवहार करण्यात आला आहे.
- (३) प्रश्न उद्भवत नाही.
- (४) प्रश्न उद्भवत नाही.

वाशिम येथील जिल्हा स्त्री रुग्णालयामध्ये प्रसुतिगृह सुरु करण्याबाबत

- (२१) * १३२०५ श्री.किरण सरनाईक : सन्माननीय सार्वजनिक आरोग्य व कुटुंब कल्याण मंत्री पुढील गोष्टींचा खुलासा करतील काय :-
- (१) वाशिम येथील जिल्हा स्त्री रुग्णालयामध्ये प्रसुतिगृहाचे उद्घाटन होऊनही अद्यापपर्यंत रुग्णालय कार्यरत नसल्याची बाब माहे जानेवारी, २०२२ मध्ये वा त्यादरम्यान निदर्शनास आली, हे खरे आहे काय,
- (२) असल्यास, उक्त प्रकरणी शासनाने चौकशी केली आहे काय, चौकशीत काय आढळून आले व तदनुसार वाशिम येथील जिल्हा स्त्री रुग्णालयात प्रसुतिगृह सुरु करण्याबाबत कोणती कार्यवाही केली वा करण्यात येत आहे,
- (३) नसल्यास, विलंबाची कारणे काय आहेत ?

श्री.राजेश टोपे : (१) सद्यःस्थितीत वाशिम येथील जिल्हा स्त्री रुग्णालयाचे इमारतीत मे, २०२० पासून कोविड-१९ आजारावरील उपचारासाठी District Covid Hospital व District Covid HealthCentre कार्यान्वित आहे आणि कोविड पॉझीटिव्ह प्रसुती सुध्दा करण्यात येतात.

कोविड रुग्ण संख्या कमी झाल्याने ते पूर्णतः स्त्री रुग्णालय सुरु करण्याची कार्यवाही जिल्हा स्तरावर सुरु आहे.

- (२) प्रश्न उद्भवत नाही.
- (३) प्रश्न उद्भवत नाही.

**मराठवाड्यासाठी कोकणातील पश्चिमवाहिनी नदी खोऱ्यातील
पाणी वळविण्याबाबत**

(२२) * १३३३९ श्री.अंबादास दानवे : तारांकित प्रश्न क्रमांक १०६१४ ला दिनांक २३ डिसेंबर, २०२१ रोजी दिलेल्या उत्तराच्या संदर्भात सन्माननीय जलसंपदा मंत्री पुढील गोष्टींचा खुलासा करतील काय :-

(१) मराठवाड्यासाठी सन २०१९ मध्ये कोकणातून पश्चिमवाहिनी नदी खोऱ्यात १६८ टीएमसी पाणी वळविण्याबाबत शासनाने मान्यता दिली होती, हे खरे आहे काय,

(२) असल्यास, नाशिक विभागाच्या जलसंपदा विभागाने दमणगंगा, वैतरणा, कडवा देव नदी यासह दोन योजनांच्या माध्यमातून सिन्नर तालुक्यात पाणी वळविण्याबाबत काम सुरु करण्यात आले आहे, हे ही खरे आहे काय,

(३) असल्यास, या प्रकल्पाच्या संदर्भातील राष्ट्रीय जलविकास प्राधिकारणास अहवाल प्राप्त झाला आहे काय, तसेच गोदावरी पाटबंधारे महामंडळाने याबाबत आक्षेप घेतला आहे, हे ही खरे आहे काय,

(४) असल्यास, उक्त प्रकरणी शासनाने चौकशी करून चौकशीच्या अनुषंगाने गोदावरी पाटबंधारे महामंडळाने घेतलेल्या आक्षेपांबाबत कोणती कार्यवाही केली वा करण्यात येत आहे,

(५) नसल्यास, विलंबाची कारणे काय आहेत ?

श्री.जयंत पाटील : (१) अंशतः खरे आहे.

दुष्काळग्रस्त मराठवाड्यासाठी व गिरणा उपखोऱ्यासाठी कोकणातून पाणी वळविण्यासाठीच्या योजनांना तत्त्वतः मान्यता दिलेल्या शासन निर्णय दिनांक १९/०९/२०१९ मध्ये उल्हास, वैतरणा, नार-पार व दमणगंगा उपखोऱ्यातून प्रस्तावित गोदावरी खोरे (१६८ अ.घ.फू. पाणी वापर) व गिरणा उपखोरे नदीजोड प्रकल्पांचे सर्वेक्षण/अन्वेषणाचे काम हाती घेऊन प्राथमिक अन्वेषण अहवाल, सविस्तर प्रकल्प अहवाल तयार करून त्याची व्यवहार्यता तपासून पुढील मंजूरीसाठी शासनास सादर करण्यास मान्यता दिली आहे.

(२) अंशतः खरे आहे.

दमणगंगा-वैतरणा-गोदावरी (कडवा देव नदी) या नदीजोड योजनेद्वारे सिन्नर तालुक्यातील दुष्काळी भागातील क्षेत्र सिंचनाखाली आणणे प्रस्तावित असून सदर योजनेचे सर्वेक्षण, अन्वेषण व सविस्तर प्रकल्प अहवाल तयार करण्याचे काम राष्ट्रीय जलविकास अभिकरणामार्फत प्रगतीत आहे.

(३) अंशतः खरे आहे.

राष्ट्रीय जलविकास प्राधिकरणाने दमणगंगा-वैतरणा-गोदावरी (कडवा देव नदी) या नदीजोड योजनेचा प्रारूप सविस्तर प्रकल्प अहवाल मुख्य अभियंता, उत्तर महाराष्ट्र प्रदेश, नाशिक यांना माहे नोव्हेंबर, २०२१ मध्ये सादर केला आहे. तथापि, सदर योजनेद्वारे उपलब्ध होणारे पाणी कोणत्या भागासाठी वापरावे याबाबत महामंडळ स्तरावर निर्णय होत नसल्यामुळे शासनास महामंडळाचे दिनांक १०/०२/२०२२ च्या पत्रान्वये संदर्भ करण्यात आले आहे.

(४) राष्ट्रीय जलविकास प्राधिकरणाने क्षेत्रिय स्तरावर सादर केलेल्या प्रारूप सविस्तर प्रकल्प अहवालावरील महामंडळाचे निर्णय होत नसल्याने शासन स्तरावर निर्णय प्रकिया प्रगतीत आहे.

(५) प्रश्न उद्भवत नाही.

**श्रीक्षेत्र कोंडोली (जि.वाशिम) येथील अरुणावती नदीवरील
बंधाऱ्याचे काम पूर्ण करण्याबाबत**

(२३) * १३३७५ श्री.प्रविण दरेकर, श्री.विजय ऊर्फ भाई गिरकर, डॉ.परिणय फुके, श्री.सुरेश धस, श्री.सदाशिव खोत, श्री.प्रसाद लाड, श्री.गोपिचंद पडळकर, डॉ.रणजित पाटील, श्री.निलय नाईक, श्री.प्रवीण दटके, श्री.रमेशदादा पाटील, अॅड.निरंजन डावखरे : सन्माननीय मृद व जलसंधारण मंत्री पुढील गोष्टींचा खुलासा करतील काय :-

(१) श्रीक्षेत्र कोंडोली (जि.वाशिम) येथील अरुणावती नदीवर तीन वर्षापूर्वी एफआरबी गेट बंधारे मंजूर होऊन कंत्राटदाराला बंधाऱ्याच्या कामासाठी निधी वितरित करण्यात आला असून अद्यापही बंधाऱ्याचे काम सुरु झाले नसल्याचे माहे जानेवारी, २०२२ मध्ये वा त्यादरम्यान निदर्शनास आले आहे, हे खरे आहे काय,

- (२) असल्यास, सदर बंधाऱ्याचे काम सुरु न होण्याची कारणे काय आहेत,
- (३) असल्यास, उक्त प्रकरणी शासनाने चौकशी करून नियमबाह्यपणे कंत्राटदाराला आगाऊ निधी देणाऱ्या अधिकाऱ्यांवर कोणती कारवाई केली वा करण्यात येत आहे तसेच एफआरबी गेट बंधाऱ्याचे काम कधीपर्यंत पूर्ण होणे अपेक्षित आहे,
- (४) नसल्यास, विलंबाची कारणे काय आहेत ?

श्री.शंकरराव गडाख : (१) होय, हे अंशतः खरे आहे.

श्रीक्षेत्र कोंडोली (जि.वाशिम) येथील अरुणावती नदीवर तीन बंधारे मंजूर असून त्यापैकी एका बंधाऱ्याचे ७०% पर्यंत बांधकाम पूर्ण झालेले आहे. उर्वरित दोन्ही बंधाऱ्यांच्या स्थळी काही प्रमाणात खोलीकरणाचे काम करण्यात आले आहे.

(२) कोविड-१९ साथरोगाच्या प्रादुर्भावामुळे लागलेल्या निर्बंधांमुळे तसेच नदीपात्रातील सततच्या जास्त पाणी प्रवाहामुळे बंधाऱ्याचे बांधकाम विहित कालावधीत करणे शक्य झाले नाही.

(३) सदर तिन्ही बंधाऱ्यांवर केलेल्या कामाप्रमाणे रुपये १७२.२१ लक्ष इतका निधी वितरीत करण्यात आला असून उपरोक्त कामांवर कोणत्याही प्रकारची आगाऊ रक्कम वितरीत करण्यात आलेली नाही.

तसेच, सदर बंधाऱ्याचे काम जून, २०२२ अखेर पूर्ण करण्याचे नियोजन आहे.

(४) प्रश्न उद्भवत नाही.

राज्य शासनातील कर्मचाऱ्यांकरीता जुनी निवृत्तीवेतन योजना स्वीकारण्यासाठी "one time option" देण्याबाबत

(२४) * १३४६५ श्री.रमेश कराड : सन्माननीय उप मुख्यमंत्री पुढील गोष्टींचा खुलासा करतील काय :-

(१) राज्य शासनातील कर्मचाऱ्यांकरीता केंद्र शासनाच्या धर्तीवर नवीन अंशदान निवृत्तीवेतन योजना (एनपीएस) स्वीकारली असून त्यामध्ये पुढील कालावधीत होणाऱ्या सुधारणा या राज्यातील कर्मचारी यांनाही लागू करण्यात येणार आहेत, हे खरे आहे काय,

(२) असल्यास, केंद्र शासनाने दिनांक २५ जून, २०२० रोजीच्या निर्णयान्वये मा.न्यायालयाच्या आदेशानुसार माहे डिसेंबर, २००३ नंतर शासकीय सेवेमध्ये रुजू झालेल्या कर्मचाऱ्यांपैकी ज्यांची पद भरतीची जाहिरात माहे डिसेंबर, २००३ पूर्वी देण्यात आली होती व सरळसेवेने निवड होऊन प्रतिका यादीने त्यांना सन २००४ मध्ये सेवेत रुजू होण्याचे आदेश दिले होते त्यांना "one time option" देऊन जुनी निवृत्तीवेतन योजना स्वीकारण्याची संधी दिली आहे, हे ही खरे आहे काय,

(३) असल्यास, राज्य शासनाने केंद्र शासनाच्या धर्तीवर माहे नोव्हेंबर, २००५ नंतर शासकीय सेवेत रुजू झालेल्या कर्मचाऱ्यांपैकी ज्यांच्या पद भरतीची जाहिरात सन २००५ पूर्वी देऊन त्यांची प्रतिका यादी तयार केली होती व त्यांना माहे जानेवारी, २००६ नंतर नियुक्ती देण्यात आली अशा कर्मचारी यांना केंद्र शासनाप्रमाणेच जुनी निवृत्तीवेतन योजना स्वीकारण्यासाठी "one time option" देण्यात येणार आहे काय, असल्यास, केव्हा देण्यात येणार आहे,

(४) असल्यास, उक्त प्रकरणी शासनाने चौकशी केली आहे काय, चौकशीच्या अनुषंगाने राज्य शासनातील कर्मचाऱ्यांकरीता जुनी निवृत्तीवेतन योजना स्वीकारण्यासाठी "one time option" देण्याबाबत कोणती कार्यवाही केली वा करण्यात येत आहे,

(५) नसल्यास, विलंबाची कारणे काय आहेत ?

श्री.अजित पवार : (१) होय, हे खरे आहे.

(२) होय, हे खरे आहे.

(३) व (४) दिनांक १/११/२००५ रोजी व त्यानंतर शासन सेवेत नियुक्त होणाऱ्या कर्मचाऱ्यांना नवीन परिभाषित अंशदान निवृत्तीवेतन योजना लागू केली असून, वित्त विभाग, शासन निर्णय दिनांक ३१/१०/२००५ मधील परिच्छेद क्र.५ अन्वये खालीलप्रमाणे तरतूद करण्यात आली आहे -

“१ नोव्हेंबर, २००५ रोजी किंवा त्यानंतर त्यांची शासकीय सेवेत नियुक्ती होताच त्यांना नवीन “परिभाषित अंशदान निवृत्तीवेतन योजना” लागू ठरेल. मात्र सध्या अस्तित्वात असलेली निवृत्तीवेतन योजना (म्हणजे महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम, १९८२ व महाराष्ट्र नागरी सेवा

(निवृत्तिवेतनाचे अंशराशीकरण) नियम, १९८४) आणि सध्या अस्तित्वात असलेली सर्वसाधारण भविष्य निर्वाह निधी योजना त्यांना लागू होणार नाही." ही बाब विचारात घेता "one time option" राज्य शासकीय कर्मचाऱ्यांच्याबाबतीत लागू होत नाही.

(५) प्रश्न उद्भवत नाही.

महाड शहर व ग्रामीण भागामधील नदी पात्रातील गाळ काढण्याबाबत

(२५) * १३१७१ श्री.जयंत पाटील : सन्माननीय जलसंपदा मंत्री पुढील गोष्टींचा खुलासा करतील काय :-

(१) महाड (जि.रायगड) शहरात व आजुबाजूच्या ९१ गावांमध्ये दिनांक २२ व २३ जुलै, २०२१ रोजी वा त्यासुमारास सावित्री, गांधारी व काळ नदी तसेच ग्रामीण भागातील इतर नद्यांना आलेल्या महापुरामुळे स्थावर मालमतेचे व शेतीचे प्रचंड नुकसान होवून आर्थिक हानी झाली आहे, हे खरे आहे काय,

(२) असल्यास, पुरपरिस्थितीच्या पार्श्वभूमीवर सावित्री, गांधारी व काळ नदीपात्राच्या मुख्य मार्गावरील गाळ काढण्याच्या कामास सुरुवात करण्यात आली असून महाड शहरामधील तसेच आजुबाजूच्या ग्रामीण भागातील नद्यांच्या पात्रामध्ये गाळ साठून त्या उथळ झाल्या आहेत, हे ही खरे आहे काय,

(३) असल्यास, उक्त प्रकरणी शासनाने चौकशी करून, चौकशीच्या अनुषंगाने सावित्री, गांधारी व काळ नदीपात्रासह महाड शहर व ग्रामीण भागातील नदीपात्रातील साठलेला गाळ काढण्यासाठी कोणती उपाययोजना केली वा करण्यात येत आहे,

(४) नसल्यास, विलंबाची कारणे काय आहेत ?

श्री.जयंत पाटील : (१) होय.

(२) होय.

(३) महाड शहरातील पूर निवारणासंदर्भात कायमस्वरूपी उपाययोजना करण्यासंदर्भात महाड शहरातील सावित्री नदीमधील फुगवट्यामुळे पुरादरम्यान पाण्याचा निचरा होत नसल्याने सदर बेटे/फुगवटे जलसंपदा विभागांतर्गत यांत्रिकी संघटनेमार्फत सावित्री (महाड शहर) व काळ (बिरवाडी) या ठिकाणी नदीतील गाळ काढण्याचे काम सुरु आहे.

जलसंपदा विभागाच्या यांत्रिकी संघटनेतर्फे सावित्री नदीमधील गाळ काढण्याचे काम ७ एस्कॅव्हेटर (यांत्रिकी-५ व लोकसहभागातून-२), १ डोझर व २३ टिपर (यांत्रिकी-१३ व लोकसहभागातून-१०) याद्वारे सुरु आहे. तसेच काळ नदीवर १ एस्कॅव्हेटर व ३ टिपर याद्वारे गाळ काढण्याचे काम सुरु आहे.

(४) प्रश्न उद्भवत नाही.

राज्यातील पॅरामेडीकल डॉक्टरांना शासकीय सेवेत सामावून घेणेबाबत

(२६) * १२५७५ डॉ.प्रज्ञा सातव, डॉ.वजाहत मिर्झा, श्री.अभिजित वंजारी, श्री.राजेश राठोड : सन्माननीय सार्वजनिक आरोग्य व कुटुंब कल्याण मंत्री पुढील गोष्टींचा खुलासा करतील काय :-

(१) राज्यात कोरोना महामारीमध्ये ग्रामीण भागातील डॉक्टरांनी भरीव आरोग्यसेवा दिली, हे खरे आहे काय,

(२) असल्यास, कोरोनाच्या तिसऱ्या लाटेचा अंदाज घेऊन मध्यप्रदेश सरकारच्या आरोग्य विभागाने ग्रामीण भागातील डॉक्टरांना महामारीच्या नियोजनासाठी शासकीय सेवेत नियुक्त करण्याचे आदेश दिले, हे ही खरे आहे काय,

(३) असल्यास, मध्यप्रदेश सरकारने घेतलेल्या निर्णयाच्या धर्तीवर कोरोना महामारीमध्ये आरोग्यसेवा करण्यासाठी राज्यातील पॅरामेडीकल डॉक्टरांना शासकीय सेवेत सामावून घेण्याची मागणी अल्टरनेटीव्ह मेडीसीन डॉक्टर्स असोसिएशनने शासनाकडे केली, हे ही खरे आहे काय,

(४) असल्यास, उक्त प्रकरणी शासनाने अल्टरनेटीव्ह मेडीसीन डॉक्टर्स असोसिएशनने केलेल्या मागणीच्या अनुषंगाने पॅरामेडीकल डॉक्टरांना शासकीय सेवेत सामावून घेणेबाबत कोणती कार्यवाही केली वा करण्यात येत आहे,

(५) नसल्यास, विलंबाची कारणे काय आहेत ?

श्री.राजेश टोपे : (१), (२), (३) व (४) राज्यात कोरोना महामारीच्या कालावधीत ग्रामीण भागातील शासकीय रुग्णालयांमधील शासकीय वैद्यकीय अधिकारी (एम.बी.बी.एस. व बी.ए.एम.एस.) गट-अ व गट-ब यांनी ग्रामीण भागात महत्वपूर्ण आरोग्य सेवा दिलेली आहे. ग्रामीण भागातील पॅरामेडीकल डॉक्टरांनासार्वजनिक आरोग्य विभागाच्या आस्थापनेवरील शासकीय वैद्यकीय

अधिकाऱ्यांच्या नियमित पदावर नियुक्तीबाबतची मागणी अल्टरनेटिव्ह मेडीसीन डॉक्टर्स असोसिएशनकडून प्राप्त झालेली नाही. सार्वजनिक आरोग्य विभागाच्या आस्थापनेवरील वैद्यकीय अधिकारी गट-अ व गट-ब संवर्गातील पदावरील नियुक्त्या ह्या संबंधित संवर्गाच्या सेवा प्रवेश नियमातील तरतुदीनुसार करण्यात येतात.

(५) प्रश्न उद्भवत नाही.

राज्यातील शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालयातील अस्थायी वैद्यकीय सहायक प्राध्यापकांना शासन सेवेत नियमित करण्याबाबत

(२७) * १२४२३ श्री.रामदास आंबटकर, श्री.नागोराव गाणार, डॉ.(श्रीमती) मनिषा कायंदे, श्री.विलास पोतनीस, श्री.महादेव जानकर : सन्माननीय वैद्यकीय शिक्षण मंत्री पुढील गोष्टींचा खुलासा करतील काय :-

(१) राज्यातील सर्व शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालयातील अनेक वर्षांपासून अस्थायी असलेल्या ५०० वैद्यकीय सहायक प्राध्यापकांना शासनाने स्थायी करण्याचे आश्वासन देवूनही अद्याप स्थायी न केल्याने त्यांनी दिनांक २८ डिसेंबर, २०२१ रोजी वा त्यासुमारास बेमुदत संप पुकारल्याचे निदर्शनास आले आहे, हे खरे आहे काय,

(२) असल्यास, वैद्यकीय सहायक प्राध्यापकांनी मुंबईतील सर जे.जे.रुग्णालयामध्ये साखळी उपोषण आंदोलन करून सदर प्राध्यापक डॉक्टरांच्या सेवा नियमित करण्याची मागणी महाराष्ट्र स्टेट मेडीकल टिचर्स असोसिएशन मार्फत माहे जानेवारी, २०२२ मध्ये शासनाकडे केली आहे, हे ही खरे आहे काय,

(३) असल्यास, सदर मागणीच्या अनुषंगाने मा.मंत्रीमहोदयांनी ८ दिवसात प्राध्यापक डॉक्टरांच्या सेवा नियमित करण्याचा निर्णय घेण्यात येईल असे आश्वासन आंदोलनास बसलेल्या प्राध्यापकांना दिले आहे, हे ही खरे आहे काय,

(४) असल्यास, उक्त प्रकरणी शासनाने चौकशी करून, चौकशीच्या अनुषंगाने सदर सहयोगी प्राध्यापक डॉक्टर यांना शासन सेवेत नियमित करण्याबाबत तसेच त्यांच्या प्रलंबित मागण्या मान्य करण्याबाबत कोणती कार्यवाही केली वा करण्यात येत आहे,

(५) नसल्यास, विलंबाची कारणे काय आहेत ?

श्री.अमित विलासराव देशमुख : (१) हे अंशतः खरे आहे.

(२) हे खरे आहे.

(३) संघटनेच्या मागण्यांसंदर्भात संबंधित सर्व विभागांचे अभिप्राय घेवून सक्षम प्राधिकाऱ्याच्या स्तरावर योग्य तो निर्णय घेतला जाईल अशी मा.मंत्री (वै.शि.) यांची भूमिका आहे.

(४) व (५) शासनाच्या विचाराधीन आहे.

कल्याण-डोंबिवली (जि.ठाणे) क्षेत्रात अवैधरित्या गावठी दारुची निर्मिती व विक्री होत असल्याबाबत

(२८) * १२४३० श्री.रविंद्र फाटक : सन्माननीय उप मुख्यमंत्री पुढील गोष्टींचा खुलासा करतील काय :-

(१) कल्याण-डोंबिवली (जि.ठाणे) क्षेत्रात असलेल्या २७ गावात दारु माफियांमार्फत गावठी दारुची बेकायदेशीर विक्री सुरु असल्याचे माहे डिसेंबर, २०२१ मध्ये वा त्यादरम्यान निदर्शनास आले आहे, हे खरे आहे काय,

(२) असल्यास, मलंगगड भागानंतर राज्य उत्पादन शुल्क विभागाने द्वारली व माणरे गावाच्या शिवारातून रुपये ३ लाख ९ हजारांचा मुद्देमाल नष्ट करुनही तसेच हिललाईन पोलीस ठाण्याच्या हद्दीत असलेल्या मांगरुळ गावाच्या शिवारात आणि नेवाळीमधील चाळींमध्ये कारवाई करुनही उपरोक्त भागात गावठी दारुची निर्मिती व विक्री सुरु असल्याचे निदर्शनास आले आहे, हे ही खरे आहे काय,

(३) असल्यास, उक्त प्रकरणी शासनाने चौकशी करुन अवैध गावठी दारुची निर्मिती व विक्री रोखण्याबाबत कोणती कार्यवाही केली वा करण्यात येत आहे,

(४) नसल्यास, विलंबाची कारणे काय आहेत ?

श्री.अजित पवार : (१) व (२) होय, हे खरे आहे.

(३) कल्याण-डोंबिवली (जि.ठाणे) क्षेत्रात असलेल्या २७ गावात गावठी दारुची निर्मिती व विक्री सुरु असल्याचे निदर्शनास आल्यानंतर निरीक्षक, राज्य

उत्पादन शुल्क, डोंबिवली, निरीक्षक, राज्य उत्पादन शुल्क, अंबरनाथ, निरीक्षक, राज्य उत्पादन शुल्क, भरारी पथक, ठाणे तसेच, निरीक्षक, राज्य उत्पादन शुल्क, विभागीय भरारी पथक, कोकण विभाग, ठाणे यांनी कारवाई करून एकूण ६२ गुन्हे नोंदविले आहेत. या गुन्ह्यांपैकी ११ वारस गुन्ह्यात १२ आरोपींना अटक करून रुपये ४५,८१,५३५/- इतक्या किंमतीचा मुद्देमाल जप्त केला आहे.

तसेच, अवैध दारु निर्मिती व विक्री संदर्भात खालीलप्रमाणे नियमित कारवाई केली जाते.

१. अधीक्षक, राज्य उत्पादन शुल्क, ठाणे यांच्या अधिपत्याखालील क्षेत्रिय अधिकाऱ्यांचे कार्यक्षेत्र बदलून प्रत्येक आठवड्यात किमान २ मोहिमा राबविण्यात येतात.

२. अवैध मद्य विक्रीवर निर्बंध घालण्याकामी वेळोवेळी वाहनांची तपासणी केली जाते व रात्रीच्या वेळी गस्ती घालण्यात येतात.

३. हातभट्टी निर्मिती केंद्राच्या ठिकाणी विभागाचे संबंधित कार्यक्षेत्रिय निरीक्षक, तसेच, निरीक्षक, राज्य उत्पादन शुल्क, भरारी पथक, ठाणे यांचेकडून वारंवार धाडी टाकून संबंधितांवर महाराष्ट्र दारुबंदी अधिनियम, १९४९ अंतर्गत गुन्हे नोंद केले जातात.

४. सराईत गुन्हेगारांकडून कलम ९३ अंतर्गत बंधपत्र घेण्यात येतात.
(४) प्रश्न उद्भवत नाही.

**न्याहाळे खुर्द (ता.जव्हार, जि.पालघर) ग्रामपंचायतीने दलित वस्ती
योजनेच्या निधीमध्ये गैरव्यवहार केल्याबाबत**

(२९) * १३२८८ श्री.सुनिल शिंदे, श्री.विलास पोतनीस : सन्माननीय ग्रामविकास मंत्री पुढील गोष्टींचा खुलासा करतील काय :-

(१) न्याहाळे खुर्द (ता.जव्हार, जि.पालघर) ग्रामपंचायत दलित वस्ती योजनेतून मंजूर असलेली विकासकामे न करता लाखो रुपयांचा आर्थिक गैरव्यवहार केल्याच्या तक्रारी ग्रामस्थांनी जिल्हा परिषदेकडे केल्या आहेत, हे खरे आहे काय,

- (२) असल्यास, उक्त तक्रारीच्या अनुषंगाने शासनाने चौकशी करून, चौकशीच्या अनुषंगाने आर्थिक गैरव्यवहार करणाऱ्या अधिकाऱ्यांवर कोणती कारवाई केली वा करण्यात येत आहे,
- (३) नसल्यास, विलंबाची कारणे काय आहेत ?

श्री.हसन मुश्रीफ : (१) व (२) नाही, हे खरे नाही.

तथापि, सदर योजनेतून केलेल्या कामांच्या अनुषंगाने जिल्हा समाज कल्याण अधिकारी, जि.प. पालघर व गट विकास अधिकारी, पं.स. जव्हार यांनी दिनांक २३/०२/२०२२ रोजी संयुक्त भेट दिली असता सदरहू ठिकाणी बसविण्यात आलेल्या १६ सोलार दिव्यांपैकी ५ सोलार दिव्यास सोलार पॅनेल व बॅटरी आढळून आलेली नाही. त्या अनुषंगाने उचित कार्यवाही करण्याकरीता गट विकास अधिकारी, पं.स. जव्हार यांना कळविण्यात आले आहे.

(३) प्रश्न उद्भवत नाही.

हाफकिन संस्थेकडे औषध पुरवठादारांची थकित असलेली देयके अदा करण्याबाबत

(३०) * १२५११ अॅड.निरंजन डावखरे, श्री.प्रविण दरेकर, श्री.प्रसाद लाड, डॉ.परिणय फुके, डॉ.रणजित पाटील, श्री.रमेशदादा पाटील, श्री.विजय उर्फ भाई गिरकर, श्री.नागोराव गाणार, श्री.निलय नाईक : तारांकित प्रश्न क्रमांक ७४८४ ला दिनांक ८ मार्च, २०२१ रोजी दिलेल्या उत्तराच्या संदर्भात सन्माननीय वैद्यकीय शिक्षण मंत्री पुढील गोष्टींचा खुलासा करतील काय :-

(१) हाफकिन संस्थेकडे रुपये ९० कोटीची थकबाकी असल्याने औषध पुरवठादारांनी हाफकिन संस्था, मा.वैद्यकीय शिक्षणमंत्री, वैद्यकीय शिक्षण संचालनालय आणि प्रधान सचिव यांच्याकडे थकबाकीबाबत लेखी पत्राद्वारे मागणी करूनही कोणतीही कार्यवाही न झाल्यामुळे त्यांनी मुख्य सचिवांना पत्र लिहून आत्मदहनाची परवानगी मागितली असल्याचे माहे जानेवारी, २०२२ मध्ये वा त्यादरम्यान निदर्शनास आले आहे, हे खरे आहे काय,

(२) असल्यास, सन २०१९-२०२० या वित्तीय वर्षामध्ये हाफकिन महामंडळाने पुरवठा केलेली औषधे व संचालनालयास प्रत्यक्ष प्राप्त झालेली औषधे याबाबत संचालनालय व हाफकिन महामंडळ यांच्यास्तरावर सुरु असलेली संयुक्त छाननी पूर्ण झाली आहे काय,

(३) असल्यास, सदरहू औषधांची थकबाकी मिळाली नाही म्हणून औषध वितरकांनी शासनाला होणारे औषध वितरण थांबविल्यामुळे रुग्णालयामध्ये औषधांचा तुटवडा निर्माण झाला आहे, हे ही खरे आहे काय, तसेच, औषध पुरवठादारांची थकबाकी न देण्याची कारणे काय आहेत,

(४) असल्यास, उक्त प्रकरणी शासनाने चौकशी करून छाननीच्या अनुषंगाने औषध पुरवठादारांची थकबाकी अदा करून औषधांचा पुरवठा सुरळीत करण्याबाबत कोणती कार्यवाही केली वा करण्यात येत आहे,

(५) नसल्यास, विलंबाची कारणे काय आहेत ?

श्री.अमित विलासराव देशमुख : (१) हे खरे नाही.

(२) होय.

(३) हे खरे नाही.

(४) प्रश्न उद्भवत नाही.

(५) प्रश्न उद्भवत नाही.

विदर्भातील वैनगंगा-नळगंगा नदीजोड प्रकल्प कार्यान्वित करण्याबाबत

(३१) * १३५०९ श्री.चंद्रशेखर बावनकुळे : सन्माननीय जलसंपदा मंत्री पुढील गोष्टींचा खुलासा करतील काय :-

(१) विदर्भ सिंचनाचा अनुशेष दुर होवून २ लक्ष ९० हजार हेक्टर जमीन सिंचनाखाली येण्यासाठी वैनगंगा - नळगंगा नदीजोड प्रकल्पाला सन २०१९ मध्ये तत्त्वतः मान्यता दिली असूनही नदीजोड प्रकल्पाचे पुढील काम प्रशासकीय मान्यतेअभावी बंद आहे, हे खरे आहे काय,

- (२) असल्यास, वैनगंगा-नळगंगा नदीजोड प्रकल्पाच्या डीपीआर मधील सुधारणेसाठी तांत्रिक सल्लागार समितीची स्थापना करण्यात आली आहे, हे ही खरे आहे काय तसेच, तांत्रिक सल्लागार समितीने प्रकल्पाबाबत शासनास प्रस्ताव सादर केला आहे काय, त्याची थोडक्यात माहिती काय आहे,
- (३) असल्यास, उक्त प्रकरणी शासनाने चौकशी करून विदर्भातील सिंचनाच्यादृष्टीने महत्वाच्या असलेला वैनगंगा-नळगंगा नदीजोड प्रकल्प कार्यान्वित करण्याबाबत कोणती कार्यवाही केली वा करण्यात येत आहे,
- (४) नसल्यास, विलंबाची कारणे काय आहेत ?

श्री.जयंत पाटील : (१) नाही.

वैनगंगा-नळगंगा नदीजोड प्रकल्पाद्वारे पूर्व विदर्भातील पुराचे अतिरिक्त पाणी पश्चिम विदर्भातील अवर्षण प्रवण क्षेत्रात वळवून ३,७१,२७७ हेक्टर जमीन सिंचनाखाली आणण्याचे प्रस्तावित आहे. राष्ट्रीय जलविकास अभिकरण, हैदराबाद यांनी सदर प्रकल्पाचा सविस्तर प्रकल्प अहवाल तयार करून महाराष्ट्र शासनास सादर केला आहे. सन २०१९ मध्ये वा अद्याप पावेतो प्रकल्पास तत्वतः मान्यता दिलेली नाही. तथापि, मा.मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य यांचे अध्यक्षतेखाली दिनांक २४/०७/२०१९ रोजी झालेल्या राज्य जल परिषदेच्या सातव्या बैठकीत मा.मुख्यमंत्री यांनी "वैनगंगा-नळगंगा वळण योजनेचा समावेश एकात्मिक राज्य जल आराखड्याच्या प्रकरण आठमध्ये करण्यात यावा, सदर वळण योजनेत भूसंपादन टाळण्याच्यादृष्टीने जोड कालवाऐवजी नलिका/ बोगदा याचे नियोजन करावे व त्यासाठी त्वरित सर्वेक्षण हाती घेण्यात यावे" असे निर्देश दिले. त्यानुसार शासन निर्णय दिनांक १९/०९/२०१९ अन्वये "वैनगंगा-नळगंगा नदीजोड योजनेत भूसंपादन टाळण्यासाठी कालव्याऐवजी नलिका/ बोगदा प्रस्तावासाठी फेरसर्वेक्षण करावे" असे निर्देशित केले आहे.

सद्यःस्थितीत राष्ट्रीय जलविकास अभिकरणकडून प्राप्त झालेल्या सविस्तर प्रकल्प अहवालास प्रशासकीय मान्यता प्रदान करणेच्यादृष्टीने कार्यवाही प्रगतीपथावर आहे.

(२) नाही.

जलसंपदा विभागातील रुपये २५ कोटी वा त्यापेक्षा अधिक किंमत असलेल्या प्रकल्पांच्या प्रशासकीय मान्यता/सुधारित प्रशासकीय मान्यता प्रस्तावांची तांत्रिक छाननी करणेसाठी शासन निर्णय दिनांक १२/१०/२०१० अन्वये राज्य तांत्रिक सल्लागार समितीची स्थापना करणेत आली आहे.

वैनगंगा-नळगंगा नदीजोड प्रकल्पाचा सविस्तर प्रकल्प अहवाल कार्यकारी संचालक, विदर्भ पाटबंधारे विकास महामंडळ, नागपूर यांनी त्यांचे दिनांक २९/०७/२०२१ चे पत्रान्वये तांत्रिक तपासणीसाठी राज्य तांत्रिक सल्लागार समिती, नाशिक यांना सादर केला आहे. त्यानुसार, राज्य तांत्रिक सल्लागार समितीच्या दिनांक २४/०९/२०२१ रोजी झालेल्या बैठकीत समितीच्या निर्देशानुसार उपस्थित मुद्द्यांचे अनुपालनाबाबत कार्यवाही क्षेत्रिय स्तरावर प्रगतीत आहे.

(३) प्रश्न उद्भवत नाही.

वैनगंगा-नळगंगा नदीजोड प्रकल्पाचा सविस्तर प्रकल्प अहवाल कार्यकारी संचालक, विदर्भ पाटबंधारे विकास महामंडळ, नागपूर यांनी त्यांचे दिनांक २९/०७/२०२१ च्या पत्रान्वये राज्य तांत्रिक सल्लागार समिती, नाशिक यांना तांत्रिक छाननीसाठी सादर केला आहे. तसेच सदर प्रकल्पास पाणी उपलब्धता प्रमाणपत्र प्राप्त होणेसाठीचा प्रस्ताव कार्यकारी संचालक, विदर्भ पाटबंधारे विकास महामंडळ, नागपूर यांनी त्यांचे दिनांक २९/०७/२०२१ च्या पत्रान्वये मुख्य अभियंता, जलविज्ञान व धरण सुरक्षितता, नाशिक यांना सादर केला आहे. त्यानुसार पुढील कार्यवाही प्रगतीत आहे.

तदनंतर, क्षेत्रिय स्तरावर सदर प्रकल्पास, महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरण अधिनियम २००५ कलम ११(f) अंतर्गत महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरणाची मान्यता घेणे आवश्यक आहे.

उपरोक्त मान्यता प्राप्त झालेनंतर, राज्याची आर्थोपायाची स्थिती व मा.राज्यपाल, महाराष्ट्र राज्य यांचे निर्देश यानुसार वैनगंगा-नळगंगा नदीजोड प्रकल्पास प्रशासकीय मान्यता देणे शक्य आहे.

(४) प्रश्न उद्भवत नाही.

**बोईसर (जि.पालघर) व परिसरातील इमारतींना भोगवटा
प्रमाणपत्र मिळण्याबाबत**

(३२) * १३५२९ डॉ.परिणय फुके : सन्माननीय ग्रामविकास मंत्री पुढील गोष्टींचा खुलासा करतील काय :-

(१) बोईसर (जि.पालघर) व परिसरातील १६ गावांकरीता स्थापन केलेल्या प्राधिकरण क्षेत्रात १२५ पेक्षा अधिक इमारतींना भोगवटा प्रमाणपत्र प्राप्त झाले नसतानाही अशा इमारतींमध्ये रहिवास व वाणिज्य वापर सुरु असल्याचे माहे जानेवारी, २०२२ मध्ये वा त्यादरम्यान निदर्शनास आले आहे, हे खरे आहे काय,

(२) असल्यास, भोगवटा प्रमाणपत्र नसल्यामुळे ग्रामपंचायत तसेच जिल्हा परिषदेचे आर्थिक नुकसान होत असून बोईसर व प्राधिकरणाच्या क्षेत्रात भोगवटा प्रमाणपत्र प्राप्त नसताना भाडेतत्वावर किंवा मालकाचे वास्तव्य असणाऱ्या इमारतींमध्ये दुर्घटना घडल्यास निश्चित जबाबदारी कोणाची या प्रकरणी स्थानिक लोकप्रतिनिधींनी शासनाकडे तक्रार केली आहे, हे ही खरे आहे काय,

(३) असल्यास, भोगवटा प्रमाणपत्र प्राप्त झाल्यानंतरच संबंधित ग्रामपंचायतीने त्या इमारती व घरपट्टीची आकारणी करावी असे जिल्हा परिषद प्राधिकरणांनी सूचना केली असून त्याचे उल्लंघन केल्यास गावाच्या सरपंच व ग्रामसेवक यांच्याविरुद्ध फौजदारी गुन्हा दाखल करण्यात येईल या आशयाचे पत्र जारी करण्यात आले होते, परंतु त्याची दखल घेतली जात नसल्याचे निदर्शनास आले आहे, हे ही खरे आहे काय,

(४) असल्यास, उक्त प्रकरणी शासनाने चौकशी केली आहे काय, चौकशीच्या अनुषंगाने बोईसर व परिसरातील १६ गावांकरीता स्थापन केलेल्या प्राधिकरण क्षेत्रात १२५ पेक्षा अधिक इमारतींना भोगवटा प्रमाणपत्र मिळण्याबाबत तसेच त्यांच्याकडून घरपट्टी व इतर कर आकारणी करण्यासाठी ग्रामपंचायतींना परवानगी मिळण्याबाबत कोणती कार्यवाही केली वा करण्यात येत आहे,

(५) नसल्यास, विलंबाची कारणे काय आहेत ?

श्री.हसन मुश्रीफ : (१) होय, हे खरे आहे.

(२) नाही, हे खरे नाही.

अशी बाब आढळून आली नाही.

(३) नाही, हे खरे नाही.

भोगवटा प्रमाणपत्र प्राप्त झाल्याशिवाय सदर इमारतीमध्ये अधिवास सुरु होणार नाही याची दक्षता घेण्याबाबत जिल्हा परिषद स्तरावरून सूचना निर्गमित करण्यात आल्या आहेत.

(४) ज्या इमारतीमध्ये भोगवटा प्रमाणपत्राशिवाय अनधिकृत अधिवास करण्यात येत असेल अशा इमारतीचे सर्वेक्षण करण्याकरीता जिल्हा परिषद, पालघर, ग्रामपंचायत विभागाकडून पत्र क्र.पाजिप/निप्रा/ग्रामपं/वशि/६१, दिनांक १४/०२/२०२२ अन्वये संबंधित ग्रामपंचायतींना कळविण्यात आले आहे.

(५) प्रश्न उद्भवत नाही.

डिग्रस कऱ्हाळे (जि.हिंंगोली) येथील बंधान्याचे काम निकृष्ट दर्जाचे केले असल्याबाबत

(३३) * १२५३१ श्री.विप्लव बाजोरिया : सन्माननीय मृद व जलसंधारण मंत्री

पुढील गोष्टींचा खुलासा करतील काय :-

(१) डिग्रस कऱ्हाळे (जि.हिंंगोली) येथे मृद व जलसंधारण विभागाने शासकीय निधीतून बंधान्याचे काम केले आहे, हे खरे आहे काय,

(२) असल्यास, सदर बंधान्याचे काम निकृष्ट दर्जाचे झाले असून त्यातून पाणी गळती होवून पाणी वाहून जात आहे, हे ही खरे आहे काय,

(३) असल्यास, उक्त प्रकरणी शासनाने चौकशी करून चौकशीच्या अनुषंगाने बंधान्यातून पाणी गळती होवू नये याबाबत कोणती कार्यवाही केली वा करण्यात येत आहे,

(४) नसल्यास, विलंबाची कारणे काय आहेत ?

श्री.शंकरराव गडाख : (१) होय, हे खरे आहे.

(२) हे खरे नाही.

(३) हिंगोली जिल्हा सिंचन अनुशेष अंतर्गत मौजे डिग्रस कऱ्हाळे (ता.जि.हिंगोली) येथे सन २०२०-२०२१ या आर्थिक वर्षात एकूण ०२ व्दारयुक्त सिमेंट बंधारे योजनांची कामे मंजूर असून सदर कामांची बांधकामे मूळ संकल्पनानुसार दर्जेदार व निविदा विनिर्दिष्टानुसार पूर्ण करण्यात आलेली आहेत. दोन्ही व्दारयुक्त बंधान्याच्या संधानक कामाचे ग्रामीण तंत्रनिकेतन नांदेड येथील महाविद्यालयात वेळोवेळी चाचणी निष्कर्ष घेण्यात आलेले असून सर्व चाचणी निष्कर्ष हे समाधानकारक आलेले आहेत. कामे प्रगतीत असताना तांत्रिक अधिकाऱ्यांच्या मार्गदर्शनाखाली कामे पूर्ण करून पाणीसाठा निर्माण करण्यात आलेला आहे.

(४) प्रश्न उद्भवत नाही.

**तारापूर औद्योगिक क्षेत्रातील कारखान्यांमधील अपघातांच्या
प्रमाणात वाढ झाली असल्याबाबत**

(३४) * १२९३७ श्री.प्रसाद लाड : तारांकित प्रश्न क्रमांक १०७२१ ला दिनांक २३ डिसेंबर, २०२१ रोजी दिलेल्या उत्तराच्या संदर्भात सन्माननीय कामगार मंत्री पुढील गोष्टींचा खुलासा करतील काय :-

(१) सन २०१८ ते २०२० च्या तुलनेत सन २०२१ मध्ये तारापूर औद्योगिक क्षेत्रातील कारखान्यांमधील अपघाताच्या प्रमाणात वाढ झाली असून मागील २ वर्षांच्या कालावधीत १२ कामगारांचा मृत्यू तर शेकडो कामगार जखमी झाले होते, हे खरे आहे काय,

(२) असल्यास, सन २०२१ मध्ये कारखान्यांमध्ये झालेला स्फोट, वायुगळती, अग्निकांड व इतर अपघाताच्या २१ घटना घडल्या असून त्यात प्रामुख्याने बजाज हेल्थकेअर, सियाराम सिल्कमिल्स, रिध्दम टेक्स व आयव्हीपी लिमिटेड या कारखान्यांमध्ये झालेल्या दुर्घटनांमध्ये ९ कामगारांना जीव गमवावा लागला असून शेकडो कामगार जखमी व कायमस्वरूपी अपंग झाले आहेत, हे ही खरे आहे काय,

(३) असल्यास, अशा अनेक लहान अपघातांची माहिती संबंधित कारखाने व रुग्णालय हे स्थानिक पोलीस व औद्योगिक सुरक्षा विभागास देत नसल्याने

त्याची नोंद झालेली नाही तसेच, इतक्या घटना घडूनही औद्योगिक सुरक्षा व आरोग्य संचालनालयातर्फे दोन वर्षात सेफ्टी ऑडिट झालेले नसल्याने कंपनी मालक आणि अधिकाऱ्यांच्या संगनमतामुळे कामगारांना जीव मुठीत घेऊन काम करावे लागत आहे, हे ही खरे आहे काय,

(४) असल्यास, बहुतांश मृत कामगारांच्या वारसांना कारखाना मालकांकडून अद्याप कोणतीही नुकसान भरपाई दिली नसून जखमी कामगारांवर अर्धवट उपचार केले जात असल्याने अशा पीडित कामगारांच्या तक्रारींवर वेळेत दखल वा कार्यवाही केली जात नसल्याने अनेक कामगार न्यायाच्या प्रतिक्षेत असून मनुष्यबळाची कमतरता असल्याचे कारण देत कामगारांच्या तक्रारींकडे दुर्लक्ष केले जात आहे, हे ही खरे आहे काय,

(५) असल्यास, उक्त प्रकरणी शासनाने चौकशी केली आहे काय, चौकशीत काय आढळून आले व त्यानुषंगाने कामगारांच्या सुरक्षिततेच्यादृष्टीने कोणती कार्यवाही केली वा करण्यात येत आहे,

(६) नसल्यास, विलंबाची कारणे काय आहेत ?

श्री.हसन मुश्रीफ : (१) जि.पालघर येथील तारापूर औद्योगिक क्षेत्रात सन २०१८, २०१९ आणि २०२० मध्ये कारखान्यांत अनुक्रमे ३९,३५ आणि ३९ अपघात झाले असून सन २०२१ मध्ये ३१ अपघात घडले आहेत.

सन २०२० मध्ये ३९ कारखान्यांमध्ये झालेल्या अपघातात १५ कामगारांचा मृत्यू व ६२ कामगार जखमी झाले होते. सन २०२१ मध्ये ३१ कारखान्यांमध्ये झालेल्या अपघातात ९ कामगारांचा मृत्यू तर २८ कामगार जखमी झाले आहेत.

(२) तारापूर (जि.पालघर) येथील औद्योगिक क्षेत्रातील कारखान्यांमध्ये सन २०२१ या वर्षामध्ये मे.बजाज हेल्थकेअर लि., मे.सियाराम सिल्क मिल्स लि., मे.रिधम टेक्सपोर्ट प्रा.लि., मे.आय.व्ही.पी.लि., या कारखान्यांसह इतर कारखान्यांमध्ये स्फोट, वायुगळती, आग यासारख्या अपघाताच्या ३१ घटना घडल्या असून, सदर कारखान्यांच्या ठिकाणी झालेल्या अपघातात ०९ कामगारांचा मृत्यू झाला असून २८ कामगार जखमी झाले आहेत. यापैकी कोणत्याही कामगारास कायमस्वरूपी अपंगत्व आलेले नाही.

(३) गंभीर, प्राणघातक, आग आणि स्फोट या सारख्या अपघातांची माहिती कारखाना व्यवस्थापनांकडून महाराष्ट्र कारखाने नियम, १९६३ च्या तरतुदीनुसार नमुना क्र.२४ व २४A नुसार औद्योगिक सुरक्षा व आरोग्य संचालनालयास देणे बंधनकारक आहे.

तारापूर (जि.पालघर) येथील औद्योगिक क्षेत्रातील ०४ कारखान्यांच्या व्यवस्थापनावर अपघाताची सूचना विहित वेळेत न कळविल्याबद्दल मुख्य न्यायदंडाधिकारी, ठाणे यांच्या न्यायालयात ०४ फौजदारी खटले दाखल करण्यात आले आहेत.

कारखाना व्यवस्थापनाने शासन मान्य सुरक्षा लेखा परीक्षक यांचेकडून कारखान्याचे सुरक्षा लेखा परीक्षण करून घेणे कायदेशीर बंधनकारक आहे. मागील २ वर्षांच्या कालावधीत तारापूर औद्योगिक क्षेत्रातील २१४ कारखान्यांचे सुरक्षा लेखा परीक्षण करण्यात आले आहे.

(४) सन २०२० मध्ये १५ तर सन २०२१ मध्ये ०९ अशा एकूण २४ कामगारांचा कारखान्यात झालेल्या दुर्घटनेत मृत्यू झालेला असून नुकसान भरपाईचा तपशील पुढीलप्रमाणे:-

अ) ०८ कामगार हे कर्मचारी राज्य विमा महामंडळ (ESIC) अंतर्गत नोंदणीकृत असल्याने त्यांच्या वारसास कर्मचारी राज्य विमा महामंडळ (ESIC) मार्फत नुकसान भरपाई मिळणार आहे.

ब) कर्मचारी राज्य विमा महामंडळ अंतर्गत नोंदीत नसलेल्या १२ मृत कामगारांच्या वारसांना कारखाना व्यवस्थापनांकडून रुपये १,५३,३५,८२५/- इतकी रक्कम नुकसान भरपाई म्हणून देण्यात आलेली आहे.

क) उर्वरीत ०४ कामगारांच्या वारसांना नुकसान भरपाई मिळण्यासाठी आयुक्त, नुकसान भरपाई, ठाणे यांचेकडे दावा प्रलंबित आहे.

ड) सन २०२० व सन २०२१ या कालावधीत कारखान्यात झालेल्या दुर्घटनेत मृत पावलेल्या कामगारांच्या वारसांना कारखाना व्यवस्थापनांकडून रुपये १,५०,८९,४११/- इतकी रक्कम सानुग्रह अनुदान म्हणून देण्यात आलेली आहे.

कारखान्यातील दुर्घटनेत जखमी झालेल्या कामगारांवर आवश्यक वैद्यकीय उपचार करण्यात आले असून, कोणत्याही जखमी कामगारांला अर्धवट वैद्यकीय उपचारानंतर सोडून देण्यात आलेले नाही. तसेच पिडीत कामगारांकडून प्राप्त झालेल्या तक्रारींच्या अनुषंगाने चौकशी करून आवश्यक ती कार्यवाही करण्यात आलेली आहे.

(५) सदर प्रकरणांची उप संचालक, औद्योगिक सुरक्षा व आरोग्य, पालघर यांचेकडून चौकशी करण्यात आली आहे.

चौकशीतील निष्कर्षानुसार, औद्योगिक सुरक्षा व आरोग्य, पालघर यांचेमार्फत सुरक्षा लेखा परीक्षण न करणाऱ्या एकूण ०७ कारखाना व्यवस्थापनाविरुद्ध न्यायालयात ०७ फौजदारी खटले दाखल करण्यात आले आहेत.

मागील २ वर्षात सुरक्षेच्या त्रुटीबाबत एकूण ५१ कारखान्यांविरुद्ध मुख्य न्यायदंडाधिकारी, ठाणे यांच्या न्यायालयात ७७ फौजदारी खटले दाखल करण्यात आले आहेत.

तसेच, अपघातांच्या वारंवार होणाऱ्या घटना टाळण्यासाठी पालघर जिल्ह्यातील एकूण १८ कारखान्यांमधील १८५ कामगारांना कै.नारायण मेघाजी लोखंडे महाराष्ट्र श्रम विज्ञान संस्था, परळ, मुंबई यांच्या संस्थेमध्ये प्रशिक्षण देण्यात आले आहे.

तसेच, सन २०२१ मध्ये तारापूर औद्योगिक क्षेत्रात ३६० कामगारांना प्रशिक्षण देण्यात आलेले असून एकूण ८० कारखान्यांमध्ये १३९ रंगीत तालीम (मॉक ड्रिल) चे आयोजन करून कारखानदार तसेच कामगारांमध्ये सुरक्षाविषयी जागृती करण्याचे कार्य निरंतर चालू आहे.

(६) प्रश्न उद्भवत नाही.

**राज्यातील विशेषतः आरमोरी (जि.गडचिरोली) नगरपरिषद क्षेत्रातील
आशा स्वयंसेविका व गटप्रवर्तक यांना प्रोत्साहन भत्ता देण्याबाबत**

(३५) * १२९९७ श्री.नागोराव गाणार, श्री.प्रविण दरेकर, अॅड.निरंजन डावखरे, श्री.रामदास आंबटकर : सन्माननीय सार्वजनिक आरोग्य व कुटुंब कल्याण मंत्री पुढील गोष्टींचा खुलासा करतील काय :-

(१) राज्यात विशेषतः आरमोरी (जि.गडचिरोली) नगरपरिषद क्षेत्रात कार्यरत असणाऱ्या आशा स्वयंसेविका आणि गटप्रवर्तक महिलांना प्रोत्साहन भत्ता दिला नसल्याचे माहे जानेवारी, २०२२ मध्ये वा त्यादरम्यान निदर्शनास आले आहे, हे खरे आहे काय,

(२) असल्यास, नागरी भागातील आशा स्वयंसेविका तेथील नगरपंचायत, नगरपरिषदेच्या माध्यमातून प्रोत्साहन भत्ता देण्याची तरतूद शासकीय परिपत्रकाद्वारे करण्यात आली असूनही त्याची अंमलबजावणी करण्यात येत नाही, हे ही खरे आहे काय,

(३) असल्यास, उक्त प्रकरणी शासनाने चौकशी केली आहे काय, चौकशीच्या अनुषंगाने राज्यातील सर्व नगरपंचायत व नगरपरिषद सह विशेषतः आरमोरी नगरपरिषद क्षेत्रातील आशा स्वयंसेविका व गटप्रवर्तक यांना प्रोत्साहन भत्ता देण्याबाबत कोणती कार्यवाही केली वा करण्यात येत आहे,

(४) नसल्यास, विलंबाची कारणे काय आहेत ?

श्री.राजेश टोपे : (१) राष्ट्रीय आरोग्य अभियानांतर्गत आशा स्वयंसेविका व गटप्रवर्तक यांना त्यांच्या कामांवर आधारित मोबदला राष्ट्रीय आरोग्य अभियान व राज्य सरकारच्या निधीतून देण्यात येतो. राज्यात राष्ट्रीय आरोग्य अभियानांतर्गतचा मोबदला माहे जानेवारी, २०२२ पर्यंत तर राज्य निधीतून द्यावयाचा मोबदला माहे ऑक्टोबर, २०२१ पर्यंत अदा करण्यात आला आहे.

आरमोरी (जि.गडचिरोली) येथे कार्यरत असणाऱ्या आशा स्वयंसेविका व गटप्रवर्तक यांना राष्ट्रीय आरोग्य अभियानांतर्गत देण्यात येणारा मोबदला माहे जानेवारी, २०२२ पर्यंत अदा करण्यात आलेला आहे.

(२) व (३) दिनांक ०७/०३/२०२२ च्या शासन निर्णयान्वये राज्यातील आशा स्वयंसेविका व गटप्रवर्तक यांना माहे नोव्हेंबर, २०२१ ते मार्च, २०२२ या कालावधीतील जुन्या दराने व दिनांक ९ सप्टेंबर, २०२१ च्या शासन निर्णयानुसार मान्य केलेले माहे जुलै, २०२१ ते मार्च, २०२२ या कालावधीतील वाढीव मानधन अदा करण्यास मान्यता दिली आहे. सदर मानधन अदा करण्याची कार्यवाही सुरु आहे.

(४) प्रश्न उद्भवत नाही.

मौदा (जि.नागपूर) तालुक्यातील पुनर्वसित खराडा गाव जिल्हाधिकारी कार्यालयाच्या राजपत्रामध्ये दर्शविले नसल्याबाबत

(३६) * १३०५६ श्री.अभिजित वंजारी : सन्माननीय ग्रामविकास मंत्री पुढील गोष्टींचा खुलासा करतील काय :-

- (१) खराडा (ता.कुही,जि,नागपूर) गाव गोसीखुर्द प्रकल्पात येत असल्याने सदर गावाचे पुनर्वसन सन २०१६ मध्ये मौदा तालुक्यात मारोडी गावाजवळ करण्यात आले असून पुनर्वसन केलेले खराडा गांव जिल्हाधिकारी कार्यालयाच्या ऑनलाईन गॅझेटमध्ये दिसत नसल्याचे माहे जानेवारी, २०२२ मध्ये वा त्यादरम्यान निदर्शनास आले आहे, हे खरे आहे काय,
- (२) असल्यास, सन २०२१ मध्ये या गावाला महसूली गावाचा दर्जा प्राप्त झाला असूनही प्रशासकीय गॅझेटमध्ये ऑनलाईन गाव दिसत नसल्याने विविध योजनांचा लाभ सदरहू गावाला मिळत नसल्याने सदरहू गावातील नागरिकांची व शेतकऱ्यांची गैरसोय होत आहे, हे ही खरे आहे काय,
- (३) असल्यास, याबाबत शासनाने चौकशी केली आहे काय, चौकशीच्या अनुषंगाने उक्त गाव ऑनलाईन गॅझेटमध्ये दिसण्याबाबत तसेच उक्त गावांचे पुनर्वसन करून गावातील नागरिकांना व शेतकऱ्यांना विविध योजनांचा लाभ मिळण्याबाबत कोणती कार्यवाही केली वा करण्यात येत आहे,
- (४) नसल्यास, विलंबाची कारणे काय आहेत ?

श्री.हसन मुश्रीफ : (१), (२) व (३) खराडा पुनर्वसन गाव, ता.मौदा या गावाचा अंतर्भाव Local Government Directory या पोर्टलमध्ये असून त्याचा व्हिलेज कोड ५३६४६० आहे, व LGD कोड १८०३२४ हा आहे.

जिल्हा परिषद नागपूर अंतर्गत १५ व्या वित्त आयोगाच्या निधी वाटप व खर्च यासंदर्भात ग्रामपंचायत खराडा पुनर्वसन गाव (LGD कोड १८०३२४) चे चेकर व मेकर लॉगीन केंद्र शासनाच्या ई-ग्राम स्वराज पोर्टलला अद्ययावत करण्यात आले आहे.

दरम्यानच्या कालावधीत केंद्र शासनाच्या ई-ग्रामस्वराज पोर्टलवरील तांत्रिक अडचणींमुळे १५ व्या वित्त आयोगातून प्राप्त निधीमधून खर्च करण्यास खराडा पुनर्वसन गावास अडथळा येत होता तथापि, सदर तांत्रिक अडचणींचे निराकरण करण्यात आले असून खराडा पुनर्वसन गावामार्फत ई-ग्रामस्वराज पोर्टलवरून होणारा व्यवहार सुरळीत सुरु आहे.

(४) प्रश्न उद्भवत नाही.

**परितेवाडी (ता.माढा, जि.सोलापूर) जिल्हा परिषद शाळेचे उपशिक्षक
यांच्याविरुद्ध कारवाई करण्याबाबत**

(३७) * १३१२८ श्री.राजहंस सिंह : सन्माननीय ग्रामविकास मंत्री पुढील गोष्टींचा खुलासा करतील काय :-

(१) परितेवाडी (ता.माढा, जि.सोलापूर) जिल्हा परिषद शाळेचे शिक्षक रणजित डिसले यांच्याविरुद्ध दिनांक २५ मार्च, २०२१ रोजी चौकशी समितीने सादर केलेला अहवाल मान्य करण्यात आल्याचे माहे जानेवारी, २०२२ मध्ये वा त्यादरम्यान निदर्शनास आले, हे खरे आहे काय,

(२) असल्यास, सादर अहवालानुसार रणजित डिसले यांच्याविरुद्ध शिस्तभंगाची कारवाई प्रस्तावित करण्यात आल्याची माहिती प्राथमिक शिक्षणाधिकारी यांनी दिली, हे खरे आहे काय,

(३) असल्यास, ग्लोबल पुरस्कार जाहीर झाल्यानंतर जिल्ह्यातील इतर शिक्षकांना प्रशिक्षण देण्यासाठी त्यांना जिल्हा प्रशिक्षण संस्थेकडे प्रतिनियुक्ती देऊन मुदतवाढही देण्यात आली, परंतु या काळात ते या संस्थेकडेही हजर नव्हते तसेच त्यानंतर परितेवाडी शाळेत रुजू झाल्यानंतर ३ वर्षे ते कामावर हजर झालेच नाही, असे चौकशी समितीने अहवालात नमूद केले आहे, हे ही खरे आहे काय,

(४) असल्यास, डिसले गुरुजींनी पुरस्कारासाठी नामांकन सादर करण्यासाठी कार्यालयाची परवानगी घेतली नाही, पुरस्काराबाबत ज्या संस्थेशी पत्रव्यवहार झाला, ई-मेल, पुरस्कार मिळाल्याचे छायाचित्र, व्हिडीओ क्लिप सादर करण्यास नकार दिला, क्युआर कोड पुस्तकांचा प्रकल्प टोरॅन्टो (कॅनडा) येथे सादर करण्यास दहा दिवसांची रजा मंजूर केली होती, या व्यतिरिक्त त्यांना कोणतीही रजा मंजूर नाही, असे चौकशी समितीने अहवालात नमूद केले आहे, हे ही खरे आहे काय,

(५) असल्यास, उपरोक्त प्रकरणी शासनाने चौकशी केली आहे काय, चौकशीत काय आढळून आले, तदनुसार ग्लोबल टिचर रणजित डिसले यांच्यावर कोणती कारवाई केली वा करण्यात येत आहे,

(६) नसल्यास, विलंबाची कारणे काय आहेत ?

श्री.हसन मुश्रीफ : (१), (२), (३), (४), (५) व (६) श्री.रणजित डिसले, उपशिक्षक यांच्याविरुद्ध चौकशी समितीने दिलेल्या अहवालाच्या अनुषंगाने तपासणी करून खातरजमा करणे व पुरावे तपासण्याचे काम जिल्हा परिषद स्तरावर सुरु आहे.

विदर्भ, मराठवाडा आणि उर्वरित महाराष्ट्राच्या वैधानिक विकास मंडळांना मुदतवाढ देऊन कोकणासाठी स्वतंत्र वैधानिक विकास मंडळ स्थापन करणेबाबत

(३८) * १३३७८ श्री.प्रविण दरेकर, श्री.विजय ऊर्फ भाई गिरकर, डॉ.परिणय फुके, श्री.सुरेश धस, श्री.सदाशिव खोत, श्री.प्रसाद लाड, श्री.गोपिचंद पडळकर, डॉ.रणजित पाटील, श्री.निलय नाईक, श्री.प्रवीण दटके, श्री.रमेशदादा पाटील, अॅड.निरंजन डावखरे : दिनांक २३ डिसेंबर, २०२१ रोजी सभागृहाच्या पटलावर ठेवण्यात आलेल्या अतारांकित प्रश्नोत्तरांच्या यादी क्रमांक ६ मधील प्रश्न क्रमांक ९४४५ ला दिलेल्या उत्तराच्या संदर्भात सन्माननीय उप मुख्यमंत्री पुढील गोष्टींचा खुलासा करतील काय :-

(१) विदर्भ, मराठवाडा आणि उर्वरित महाराष्ट्राच्या मागास भागातील अनुशेष दूर करण्यासाठी दिनांक १ मे, १९९४ पासून संविधानाच्या अनुच्छेद ३७१(२) नुसार स्थापन करण्यात आलेल्या वैधानिक विकास मंडळांची मुदत माहे एप्रिल, २०२० मध्ये संपुष्टात आली असून या मंडळांना मुदतवाढ देण्याबाबत अनेक लोकप्रतिनिधींनी माहे जून, २०२० मध्ये वा त्यादरम्यान शासनाकडे मागणी केली आहे, हे खरे आहे काय,

(२) असल्यास, उर्वरित महाराष्ट्र वैधानिक विकास मंडळामध्ये पश्चिम महाराष्ट्र, कोकण आणि उत्तर महाराष्ट्र अशा मोठ्या प्रदेशाचा समावेश असल्यामुळे कोकणाचा अनुशेष भरून निघण्यासाठी कोकणासाठी स्वतंत्र वैधानिक विकास मंडळ स्थापन करावे अशी मागणीही अनेक वर्षांपासून शासनाकडे केली जात आहे, हे ही खरे आहे काय,

(३) असल्यास, अस्तित्वात असलेल्या वैधानिक विकास मंडळांना मुदतवाढ देणे व कोकणासाठी स्वतंत्र वैधानिक विकास मंडळ स्थापन करण्याबाबत शासनाने कोणता निर्णय घेतला व त्यानुषंगाने कोणती कार्यवाही वा उपाययोजना केली वा करण्यात येत आहे,

(४) नसल्यास, विलंबाची कारणे काय आहेत ?

श्री.अजित पवार : (१) होय.

(२) होय.

(३) विदर्भ, मराठवाडा व उर्वरित महाराष्ट्र विकास या तीनही विकास मंडळांचे पुनर्गठन करण्याबाबतचा प्रस्ताव सध्या शासनाच्या विचाराधीन आहे. तसेच, विदर्भ विकास मंडळाचे पुनर्गठन करण्यासंदर्भात मा.मुंबई उच्च न्यायालय, नागपूर खंडपीठ येथे जनहित याचिका क्रमांक ७/२०२१ दाखल करण्यात आलेली असून प्रकरण सद्यःस्थितीत न्यायप्रविष्ट आहे.

कोकण विकास मंडळ स्थापन करणेबाबत मा.मुख्यमंत्री महोदयांनी दिनांक २० फेब्रुवारी, २००६ दिनांक १७ सप्टेंबर, २०१६ च्या पत्रान्वये केंद्र शासनाकडे विनंती केली आहे. तसेच दिनांक २७ सप्टेंबर, २०१८ व दिनांक ७ सप्टेंबर, २०१९ च्या पत्रान्वये कोकणासाठी स्वतंत्र विकास मंडळ स्थापन करण्याकरीता सत्वर निर्णय घेण्याची विनंती केंद्र शासनास केली आहे. कोकणाकरीता स्वतंत्र विकास मंडळ स्थापन करण्याकरीता भारतीय संविधानाच्या अनुच्छेद ३७१(२)(क) मध्ये दुरुस्ती करणे आवश्यक असून सदर बाब केंद्र शासनाच्या अधिकारक्षेत्रातील आहे.

(४) प्रश्न उद्भवत नाही.

**बीडखुर्द (जि.रायगड, ता.खालापूर) ग्रामपंचायतीच्या हद्दीतील
वरदविनायक पोल्ट्री फार्म बंद करण्याबाबत**

(३९) * १३२१८ श्री.जयंत पाटील : सन्माननीय ग्रामविकास मंत्री पुढील गोष्टींचा खुलासा करतील काय :-

(१) बीडखुर्द (जि.रायगड, ता.खालापूर) ग्रामपंचायतीच्या हद्दीतील वरदविनायक पोल्ट्री फार्ममध्ये कोंबड्यावर प्रक्रिया करित पिल्लांची उत्पत्ती केली जाते तथापि, तेथे आवश्यक ती स्वच्छता केली जात नसल्याने तेथील ग्रामस्थांना प्रदूषणासह मोठ्या दुर्गंधीला सामोरे जावे लागत असल्याचे माहे जानेवारी, २०२२ मध्ये वा त्यादरम्यान निदर्शनास आले आहे, हे खरे आहे काय,

(२) असल्यास, सदर पोल्ट्री व्यावसायिकांवर कारवाई करण्यासाठी तेथील जय महालक्ष्मी सेवा संस्था बिडखुर्द या संस्थेसह ग्रामस्थांनी अनेक वेळा संबंधित विभागाकडे तसेच तहसिलदार, खालापूर, पोलीस स्टेशन खोपोली, जि.रायगड यांच्याकडे लेखी तक्रार अर्ज दाखल करून देखील त्यांच्यावर कोणतीही कारवाई करण्यात आलेली नाही, हे ही खरे आहे काय,

(३) असल्यास, वरदविनायक पोल्ट्री फार्म मधील पक्षांची विष्ठा, सांडपाणी, अंड्यांची कवचे, उपजतमृत्यू पक्षी तसेच जैविक कचरा नदीपात्रात सोडले जाते तसेच घाणीचा साठा उघड्यावर असल्यामुळे परिसरात पसरलेल्या दुर्गंधीमुळे तसेच प्रदूषणामुळे तेथील ग्रामस्थांच्या आरोग्यास व जीवितास धोका निर्माण झालेला असून पोल्ट्री फार्ममध्ये अत्यावश्यक असणाऱ्या सोयी सुविधाही दिल्या जात नाहीत, हे ही खरे आहे काय,

(४) असल्यास, याबाबत शासनाने चौकशी केली आहे काय, चौकशीच्या अनुषंगाने उपरोक्त वरदविनायक पोल्ट्री फार्म तातडीने बंद करून संबंधित पोल्ट्री व्यवसायिकावर कोणती कारवाई केली वा करण्यात येत आहे,

(५) नसल्यास, विलंबाची कारणे काय आहेत ?

श्री.हसन मुश्रीफ : (१) होय, हे खरे आहे.

(२) नाही, हे खरे नाही.

(३) होय, हे अंशतः खरे आहे.

सदर पोल्ट्री फार्मबाबत ग्रामस्थांच्या तक्रारीच्या अनुषंगाने वेळोवेळी पाहणी करून सदर व्यावसायिकास ग्रामपंचायतीमार्फत सूचना देण्यात आल्या होत्या. त्याप्रमाणे सदर व्यावसायिक हे वेळोवेळी पूर्तता करित होते.

(४) ग्रामपंचायत बीडखुर्द यांनी दिनांक २५/१०/२०२१ रोजी ठराव क्र. १२ अन्वये सदर पोल्ट्री फार्म बंद करण्याचा ठराव केला असून तहसिलदार, खालापूर यांनी दिनांक २१/०१/२०२२ चे पत्रान्वये ग्रामपंचायत अधिनियमातील कलम ४५(३) अन्वये कार्यवाही करण्याबाबत सूचना दिल्या. त्यानुसार गुप ग्रामपंचायत बीडखुर्द यांनी दिनांक २८/०१/२०२२ रोजी सदर पोल्ट्री व्यावसायिकास पोल्ट्री कायम स्वरूपी बंद करण्याबाबत नोटीस दिली असून त्यानुसार सद्यःस्थितीत पोल्ट्री फार्म बंद आहे. तसेच, पोल्ट्रीमध्ये साफ सफाई केली आहे असे ग्रामपंचायतीने दिनांक १४/०२/२०२२ रोजी अहवालाद्वारे कळविले आहे. सद्यःस्थितीत पोल्ट्री फार्मचे मालक यांनी त्यांचे विरुद्ध पुढील कार्यवाही होऊ नये यासाठी पनवेल येथील दिवाणी न्यायालयात रे.मु.क्र.५२/२०२२ दिनांक ०८/०२/२०२२ दाखल केला असून सदर बाब सद्यःस्थितीत न्यायप्रविष्ट आहे.

(५) प्रश्न उद्भवत नाही.

ग्रामपंचायत कर्मचाऱ्यांना किमान वेतन लागू करण्याबाबत

(४०) * १२४९९ डॉ.प्रज्ञा सातव, डॉ.वजाहत मिर्झा, श्री.अभिजित वंजारी, श्री.राजेश राठोड, श्री.सतिश चव्हाण, श्री.अमरनाथ राजूरकर, श्री.विक्रम काळे, श्री.महादेव जानकर : सन्माननीय ग्रामविकास मंत्री पुढील गोष्टींचा खुलासा करतील काय :-

(१) राज्यात ६० हजार ग्रामपंचायत कर्मचाऱ्यांनी कोरोना काळात जीव धोक्यात घालून गावस्तरावर काम केले असून त्यांना मिळत असलेले वेतन तुटपुंजे असून ते ही वेळेवर मिळत नसल्याने त्यांच्यावर उपासमारीची वेळ आल्याची बाब माहे जानेवारी, २०२२ मध्ये वा त्यादरम्यान निदर्शनास आली आहे, हे खरे आहे काय,

(२) असल्यास, सन २०१३ च्या किमान वेतनानुसार ५ ते ७ हजार किमान वेतन लागू झाले असून दर पाच वर्षांनी वाढ अपेक्षित असताना ग्रामपंचायतीच्या विविध करांची वसूली, उत्पन्नाचा निकष लावल्याने या कर्मचाऱ्यांना केवळ रुपये २ ते ५ हजार या वेतनावर काम करावे लागत आहे, हे ही खरे आहे काय,

- (३) असल्यास, कामगार विभागाने दिनांक १ ऑगस्ट, २०२० रोजी नवीन किमान वेतन रुपये ११६०० ते १६१२५ घोषित केले तसेच, दिनांक ९ फेब्रुवारी, २०२१ रोजी प्रशासकीय बैठक घेऊन एक महिन्यात वेतन लागू करण्याचा निर्णय झाला परंतु त्याची अंमलबजावणी झाली नाही, हे ही खरे आहे काय,
- (४) असल्यास, ग्रामपंचायत कर्मचाऱ्यांना नवीन किमान वेतन लागू करण्याची अंमलबजावणी होण्यास विलंब लागण्याची कारणे काय आहेत,
- (५) असल्यास, उक्त प्रकरणी शासनाने चौकशी करून चौकशीच्या अनुषंगाने दिनांक १ ऑगस्ट, २०२० रोजीच्या झालेल्या निर्णयानुसार ग्रामपंचायत कर्मचाऱ्यांना किमान वेतन लागू करण्याबाबत कोणती कार्यवाही केली वा करण्यात येत आहे,
- (६) नसल्यास, विलंबाची कारणे काय आहेत ?

श्री.हसन मुश्रीफ : (१) नाही, हे खरे नाही.

राज्यातील ग्रामपंचायत कर्मचारी यांचे वेतन नियमितपणे त्यांचे बँक खात्यात जमा करण्यात येत आहे.

(२) होय, हे अंशतः खरे आहे.

मुंबई ग्रामपंचायत अधिनियम, १९५८ मधील तरतूदीनुसार ग्रामपंचायत कर्मचारी हा पूर्णतः ग्रामपंचायत कर्मचारी असून संबंधित ग्रामपंचायतने तिच्या कर्मचाऱ्यांना ग्रामनिधीतून किमान वेतन देणे बंधनकारक आहे. तथापि, शासनाकडून ग्रामपंचायतीना केवळ आर्थिक मदत व्हावी या हेतूने शासन निर्णय दिनांक २१/०१/२००० अन्वये, ग्रामपंचायत कर्मचारी यांच्या किमान वेतनासाठी लागणाऱ्या खर्चाच्या ५० टक्के अनुदान शासनाकडून तर उर्वरित ५० टक्के खर्च संबंधित ग्रामपंचायतने देण्याचा निर्णय घेण्यात आला होता. मात्र, बहुतांश ग्रामपंचायती या आर्थिक दृष्ट्या सक्षम नसल्याने कर्मचाऱ्यांना किमान वेतन देऊ शकत नव्हत्या. यामुळे दिनांक ०४/०३/२०१४ च्या शासन निर्णयान्वये, राज्यातील ग्रामपंचायतीना कर वसुलीच्या अटीस अधीन राहून, लोकसंख्या व उत्पन्नाच्या निकषानुसार ग्रामपंचायतीना ५० % ते १००% पर्यंत वाढीव शासन अनुदान देण्याबाबत निर्णय घेण्यात आला आहे.

तसेच, कोरोनाच्या पार्श्वभूमीवर शासन निर्णय दिनांक २८ एप्रिल, २०२० अन्वये सन २०२०-२१ साठी व शासन निर्णय दिनांक १० मे, २०२१ अन्वये सन २०२१-२२ साठी ग्रा.पं. कर्मचाऱ्यांना किमान वेतन अदा करताना कर वसुलीची अट स्थगित करण्यात आली आहे.

(३) होय, हे अंशतः खरे आहे.

कामगार विभागाकडून दिनांक १० ऑगस्ट, २०२० रोजीच्या अधिसूचनेन्वये किमान वेतनाचे दर सुधारित करण्यात आले आहेत. त्यानुसार सुधारित किमान वेतन दर ग्रामपंचायत कर्मचारी यांना लागू करण्याच्या अनुषंगाने वित्त विभागाकडे पाठपुरावा करण्यात येत आहे.

(४) व (५) ग्रामपंचायत कर्मचारी यांना सुधारित किमान वेतन दर लागू करण्याच्या अनुषंगाने अतिरिक्त निधी उपलब्ध करून देणेबाबत वित्त विभागाकडे प्रस्ताव सादर करण्यात आला असून वित्त विभागाच्या मान्यतेनंतर सुधारित दर लागू करण्यात येतील.

(६) प्रश्न उद्भवत नाही.

जिल्हा परिषद, पालघर येथील रिक्त पदे भरण्याबाबत

(४१) * १२४४७ श्री.रविंद्र फाटक : सन्माननीय ग्रामविकास मंत्री पुढील गोष्टींचा खुलासा करतील काय :-

(१) जिल्हा परिषद, पालघर येथे विविध विभागांतर्गत पदे रिक्त असल्याचे माहे डिसेंबर, २०२१ मध्ये वा त्यादरम्यान निदर्शनास आले आहे, हे खरे आहे काय,

(२) असल्यास, जिल्हा परिषद, पालघर येथे एकूण १११७२ मंजूर पदांपैकी ३५२० पदे रिक्त असल्याने विकास कामे करणे, लाभार्थी व नागरिकांना सेवा पुरविणे, आदिवासी बहुल भागात आरोग्य, कुपोषण, शिक्षण तसेच पायाभूत सुविधा उपलब्ध करून देण्यात अडचणी निर्माण होत आहेत, हे ही खरे आहे काय,

(३) असल्यास, सदरहू रिक्त पदे भरण्याबाबत स्थानिक लोकप्रतिनिधींनी शासनाकडे मागणी केली आहे, हे ही खरे आहे काय,

- (४) असल्यास, उक्त प्रकरणी शासनाने चौकशी करून जिल्हा परिषद, पालघर येथील रिक्त पदे भरण्याबाबत कोणती कार्यवाही केली वा करण्यात येत आहे,
 (५) नसल्यास, विलंबाची कारणे काय आहेत ?

श्री.हसन मुश्रीफ : (१) अंशतः खरे आहे.

(२) हे ही खरे आहे.

(३) व (४) वित्त विभागाने दिनांक ०४/०५/२०२० च्या शासन निर्णयान्वये सार्वजनिक आरोग्य विभाग व वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये विभाग वगळता कोणत्याही विभागाने कोणत्याही प्रकारची नवीन पदभरती करू नये, असे निर्देश दिले आहेत. तदनंतर दिनांक ०५/०५/२०२१ रोजी झालेल्या मा.मंत्रीमंडळाच्या बैठकीमध्ये ग्रामविकास विभागातील आरोग्य विभागाशी संबंधित गट "क" संवर्गातील रिक्त पदे भरण्यास मान्यता दिल्यानुसार, जिल्हा परिषद, पालघर अंतर्गत गट "क" संवर्गातील माहे मार्च, २०१९ मध्ये दिलेल्या जाहिरातीतील एकूण ६९२ रिक्त पदांपैकी आरोग्य विभागाशी संबंधित एकूण ५५६ रिक्त पदे भरण्याची कार्यवाही सुरु आहे.

(५) प्रश्न उद्भवत नाही.

**वाडा तिवरे (ता.राजापूर, जि.रत्नागिरी) गावातील रस्त्याचे
बांधकाम करण्याबाबत**

(४२) * १३२४६ अॅड.निरंजन डावखरे, श्री.प्रविण दरेकर, श्री.प्रसाद लाड, डॉ.परिणय फुके : सन्माननीय ग्रामविकास मंत्री पुढील गोष्टींचा खुलासा करतील काय :-

(१) वाडा तिवरे (ता.राजापूर, जि.रत्नागिरी) गावातील समुद्रकिनारी व सुरबन याठिकाणी पर्यटकांना येण्यासाठी असलेल्या रस्त्याची दुरुवस्था झाली असून रस्त्यांच्या दुरुवस्थेमुळे तालुक्यातून गावाकडे जाण्यास ग्रामस्थांना सुमारे एक ते दिड तास चालत प्रवास करावा लागत असल्याचे माहे जानेवारी, २०२२ मध्ये वा त्यादरम्यान निदर्शनास आले आहे, हे खरे आहे काय,

(२) असल्यास, सदर गावात जाणारा रस्ता खड्डेमय झाला असून गावापासून समुद्रकिनाऱ्यापर्यंत जाणारा रस्ता कच्चा स्वरूपाचा असल्याने या रस्त्याचे डांबरीकरण झाले नाही तसेच गावात रस्त्याअभावी एस.टी. वाहतूक व खाजगी वाहतूक नसल्याने ग्रामस्थांना गावापासून राजापूर, नाटे किंवा रत्नागिरी पर्यंतच्या मुख्य रस्त्यापर्यंत सुमारे १ किमी पायी चालत प्रवास करावा लागत आहे, हे ही खरे आहे काय,

(३) असल्यास, रस्त्याअभावी ग्रामस्थ, रुग्ण, प्रवासी, पर्यटक व शालेय विद्यार्थी यांची गैरसोय होत असल्याने वाडातिवरे गावचा तालुक्याला जोडणारा रस्ता दुरुस्त करण्याबाबत येथील ग्रामस्थांनी अनेक वर्षांपासून शासनाकडे मागणी करूनही कोणतीही कार्यवाही झाली नाही, हे ही खरे आहे काय,

(४) असल्यास, उक्त प्रकरणी शासनाने चौकशी केली आहे काय, चौकशीच्या अनुषंगाने वाडा तिवरे गावातील रस्त्याचे बांधकाम करण्याबाबत कोणती कार्यवाही केली वा करण्यात येत आहे,

(५) नसल्यास, विलंबाची कारणे काय आहेत ?

श्री.हसन मुश्रीफ : (१) व (२) हे, खरे आहे.

(३) व (४) हे खरे नाही.

रस्ते विकास कार्यक्रम आराखड्यानुसार सन २००१-२१ मध्ये वाडा तिवरे भराडीन कणेकर वाडी लिंगायत वाडी ठाकरेवाडी पडवणे हा रस्ता ग्रामा क्र.१३ दर्जाचा असून सदर रस्त्याची एकूण लांबी ५.०० कि.मी. इतकी आहे.

सदर रस्त्यासाठी आमदार स्थानिक विकास कार्यक्रमातून रुपये १०.०० लक्ष व रस्ते व पुल परिरक्षण कार्यक्रम गट अ अंतर्गत रुपये १.०० लक्ष असा एकूण रुपये ११.०० लक्ष निधी मंजूर असून काम प्रगतीपथावर आहे.

(५) प्रश्न उद्भवत नाही.

कोरोनामुळे मृत पावलेल्या कर्मचाऱ्यांच्या कुटुंबियांना पंतप्रधान गरीब कल्याण विमा योजनेचा लाभ मिळण्याबाबत

(४३) * १३५१३ श्री.चंद्रशेखर बावनकुळे : सन्माननीय सार्वजनिक आरोग्य व कुटुंब कल्याण मंत्री पुढील गोष्टींचा खुलासा करतील काय :-

(१) राज्यात कोरोना काळात रुग्णांना सेवा देणारे डॉक्टर व आरोग्य कर्मचारी आणि कोविड योद्धे यांचा कोरोनामुळे मृत्यू झाल्यास त्यांच्या कुटुंबियांना पंतप्रधान गरीब कल्याण विमा योजनेतर्गत आर्थिक मदत देण्यात येते, हे खरे आहे काय,

(२) असल्यास, सदर योजनेतर्गत मृत्यू झालेल्या कर्मचाऱ्यांच्या कुटुंबियांना लाभ मिळण्यासाठी राज्यातून दिनांक १ जानेवारी, २०२० ते १२ जानेवारी, २०२१ या कालावधीमध्ये २६९ अर्ज पाठविण्यात आले असून त्यापैकी १८६ अर्ज मंजूर करून ३२ अर्ज नामंजूर करण्यात आले आहेत, हे ही खरे आहे काय,

(३) असल्यास, कोरोनाच्या पहिल्या व दुसऱ्या लाटेत कोरोनामुळे मृत्यू पावलेल्या वैद्यकीय तज्ञ, डॉक्टर, कोविड योद्धे तसेच अन्य कर्मचाऱ्यांच्या आकडेवारीचा अभाव, योजनेत घातलेल्या अटी, प्रशासकीय दिरंगाई इत्यादी कारणांमुळे मृत पावलेल्या कर्मचाऱ्यांच्या कुटुंबियांना लाभ मिळाला नाही, हे ही खरे आहे काय,

(४) असल्यास, उक्त प्रकरणी शासनाने चौकशी करून चौकशीच्या अनुषंगाने कोरोनामुळे मृत पावलेल्या कर्मचाऱ्यांच्या कुटुंबियांना पंतप्रधान गरीब कल्याण विमा योजनेचा लाभ मिळण्याबाबत कोणती कार्यवाही केली वा करण्यात येत आहे,

(५) नसल्यास, विलंबाची कारणे काय आहेत ?

श्री.राजेश टोपे : (१) हे खरे आहे.

राज्यातील शासकीय व खाजगी रुग्णालयामध्ये कार्यरत वैद्यकीय व्यावसायिक व त्यांच्या आस्थापनेवर कार्यरत नर्सस व इतर संवर्गातील आरोग्य कर्मचाऱ्यांचे सेवा शासनाकडून कोविड-१९ सेवेसाठी अधिग्रहित केले असल्यास तसेच खाजगी रुग्णालय कोविड उपचारासाठी नोंदणीकृत केले

असल्यास या ठिकाणी कार्यरत डॉक्टर्स, नर्सस व इतर वैद्यकीय सेवा पुरविणाऱ्या अधिकारी/ कर्मचारी यांचे कुटुंबियास रूपये ५० लाख भरपाई देण्याबाबत केंद्र शासनाचे प्रधानमंत्री गरीब कल्याण पॅकेज अंतर्गत विमा संरक्षण लागू आहे.

(२) हे खरे नाही.

प्रधानमंत्री गरीब कल्याण पॅकेज अंतर्गत विमा संरक्षण योजनेतर्गत दिनांक १ जानेवारी, २०२० ते १२ जानेवारी, २०२१ या कालावधीमधील प्राप्त, मंजूर, प्रतिक्साधिन आणि नामंजूर विमा अर्जांची माहिती खालीलप्रमाणे आहे.

प्राप्त	मंजूर	प्रतिक्साधिन	नामंजूर
१२३	४०	६४	१९

(३) हे खरे नाही.

दिनांक २९/०५/२०२० रोजीच्या राज्य शासनाच्या वित्त विभागाद्वारे निर्गमित शासन निर्णयानुसार आरोग्य विभाग वगळून इतर विभागाच्या अधिकारी व कर्मचारी यांच्या सेवा कोविड साथ प्रतिबंध व नियंत्रणाकरीता अधिग्रहित केल्या असल्यास व प्रधानमंत्री गरीब कल्याण पॅकेज अंतर्गत संबंधितांच्या सेवा समाविष्ट करता येणे शक्य नसल्यास मृत्यूपश्चात त्यांच्या कुटुंबियास रूपये ५० लक्ष विमा संरक्षण राज्य शासनाकडून देय केले आहे.

केंद्र शासनाच्या प्रधानमंत्री गरीब कल्याण पॅकेज अंतर्गत दिनांक १२ जानेवारी, २०२२ अखेर मंजूर विमा प्रस्तावांपैकी १२ शासकीय व १७ खाजगी वैद्यकीय व्यावसायिक असे एकूण २९ डॉक्टर्स कोविड योद्धे यांचा समावेश असून इतर २८ विविध संवर्गातील आरोग्य कर्मचाऱ्यांचे विमा दावे मंजूर करण्यात आले आहेत.

(४) राज्यात कोरोना काळात रुग्णांना सेवा देणारे डॉक्टर व आरोग्य कर्मचारी आणि कोविड योद्धे यांचा कोरोनामुळे मृत्यू झाल्यास पंतप्रधान गरीब कल्याण विमा योजनेतर्गत व राज्य शासनाच्या यासंदर्भातील योजनेच्या अटी व शर्तीनुसार प्राप्त पात्र अर्जावर आवश्यक कार्यवाही विनाविलंब केली जाते व मृत्यू पावलेल्या कर्मचाऱ्यांच्या कुटुंबियांना सदर योजनेचा लाभ देण्यात येतो.

(५) प्रश्न उद्भवत नाही.

**अधिसंख्य पदावर नियुक्त केलेल्या वनमजुर कर्मचाऱ्यांची
थकबाकी अदा करण्याबाबत**

(४४) * १३५७३ डॉ.परिणय फुके : सन्माननीय उप मुख्यमंत्री पुढील गोष्टींचा खुलासा करतील काय :-

(१) अधिसंख्य वनमजुर या पदावर शासन निर्णयान्वये श्री.संजय विठ्ठल गूर्णुले यांना शासकीय सेवेत कायम केले असल्यामुळे त्यांच्या थकबाकीचे देयक अदा करण्यासाठी उप कोषागार कार्यालय, पांढरकवडा (जि.यवतमाळ) येथे सादर करण्यात आले होते, हे खरे आहे काय,

(२) असल्यास, उप कोषागार अधिकारी, पांढरकवडा यांनी देयकांमध्ये तीनदा त्रुटी काढून दोन ते तीन महिन्यांपासून देयके प्रलंबित ठेवली असून देयकांमध्ये संपूर्ण त्रुट्या एकदाच काढणे आवश्यक असतानाही देयके प्रलंबित ठेवण्याची सर्वसाधारण कारणे काय आहेत,

(३) असल्यास, उप कोषागार अधिकारी, पांढरकवडा यांनी श्री.गूर्णुले यांच्याकडे देयकाची रक्कम अदा करण्यासाठी पेशाची मागणी केली आहे, हे ही खरे आहे काय, तसेच, यापूर्वी अनेक तक्रारी त्यांच्याबाबत प्राप्त झाल्या असून उक्त तक्रारीच्या अनुषंगाने कोणती कारवाई करण्यात आली आहे,

(४) असल्यास, उक्त प्रकरणी शासनाने चौकशी करून चौकशीच्या अनुषंगाने उप कोषागार अधिकारी यांच्यावर कारवाई करून श्री.गूर्णुले यांची देयके अदा करण्याबाबत कोणती कार्यवाही केली वा करण्यात येत आहे,

(५) नसल्यास, विलंबाची कारणे काय आहेत ?

श्री.अजित पवार : (१) होय, हे खरे आहे.

(२) हे खरे नाही.

(३) हे खरे नाही.

(४) प्रश्न उद्भवत नाही.

(५) लागू नाही.

**राज्यातील सर्व जिल्हा परिषदेतील ग्रामविकास विभागांतर्गत
होणाऱ्या भरती प्रक्रियेबाबत**

(४५) * १३२७३ श्री.प्रसाद लाड : सन्माननीय ग्रामविकास मंत्री पुढील गोष्टींचा खुलासा करतील काय :-

(१) राज्यातील सर्व जिल्हा परिषदेतील ग्रामविकास विभागांतर्गत येणाऱ्या १३ हजार ५२१ रिक्त जागांसाठीची भरती प्रक्रिया आचारसंहिता, कोरोनाचा वाढता प्रादुर्भाव व अन्य कारणांमुळे माहे मार्च, २०१९ मध्ये स्थगित केली होती. सदर भरती प्रक्रिया सुरु करून परीक्षांच्या तारखा जाहीर कराव्यात अन्यथा तीव्र आंदोलन करण्यात येईल असे निवेदन सहाय्यक जिल्हाधिकारी तथा प्रकल्प अधिकारी, जव्हार यांना एमपीएससी समन्वय समितीने दिनांक २४ जानेवारी, २०२२ रोजी वा त्यासुमारास दिले आहे, हे खरे आहे काय,

(२) असल्यास, शासनाने आरोग्य विभागातील १०० टक्के पदे भरण्यासाठी मंजूरी दिल्यानुसार ग्रामविकास विभागांतर्गत येणाऱ्या आरोग्य विभागाच्या निवडीत असलेली (४० टक्के आणि ५० टक्के) आरोग्यसेवक, आरोग्यसेविका, प्रयोगशाळा, तंत्रज्ञ व औषध निर्माता या पाच पदांसाठीची परीक्षा माहे ऑगस्ट, २०२१ मध्ये होणार होती मात्र काही तांत्रिक कारणामुळे ही परीक्षा दिनांक १६ व १७ ऑक्टोबर, २०२१ रोजी नियोजित केली होती, हे ही खरे आहे काय,

(३) असल्यास, सदर परीक्षा घेणारी न्यासा कम्युनिकेशन कंपनी ही आरोग्य विभागाच्या परीक्षेच्या प्रश्नपत्रिका फूट प्रकरणात सामील असल्यामुळे ह्या परीक्षा आयबीपीएस, टीसीएस व एमकेसीएलमार्फत घेण्याबाबत शासन निर्णय दिनांक १८ जानेवारी, २०२२ रोजी काढण्यात आला असून एमकेसीएल या संस्थेऐवजी आयबीपीएस वा टीसीएसमार्फत परीक्षा घेण्याबाबतची मागणी सदरहू निवेदनात केली आहे, हे ही खरे आहे काय,

(४) असल्यास, एमपीएससी समन्वय समितीने सहाय्यक जिल्हाधिकारी तथा प्रकल्प अधिकारी, जव्हार यांना सादर केलेल्या निवेदनातील मागण्याबाबत शासनाने कोणता निर्णय घेतला वा घेण्यात येत आहे,

(५) नसल्यास, विलंबाची कारणे काय आहेत ?

श्री.हसन मुश्रीफ : (१) हे खरे आहे.

(२) हे खरे आहे.

(३) व (४) यासंदर्भातील निवेदन शासनास दिनांक ०९/०३/२०२२ रोजी प्राप्त झाले असल्याने याबाबत कार्यवाही सुरु आहे.

(५) प्रश्न उद्भवत नाही.

गोंदिया जिल्ह्यातील गर्भवती महिलांना पोषण आहार मिळण्याबाबत

(४६) * १३३६० श्री.नागोराव गाणार, श्री.रामदास आंबटकर, डॉ.परिणय फुके, श्री.प्रवीण दटके, श्री.रमेश कराड, श्री.रमेशदादा पाटील : तारांकित प्रश्न क्रमांक ७०३४ ला दिनांक ८ मार्च, २०२१ रोजी दिलेल्या उत्तराच्या संदर्भात सन्माननीय सार्वजनिक आरोग्य व कुटुंब कल्याण मंत्री पुढील गोष्टींचा खुलासा करतील काय :-

(१) गोंदिया जिल्ह्यातील ३० टक्के महिलांना अॅनेमिया (रक्तक्षय) असल्याची बाब माहे जानेवारी, २०२२ मध्ये वा त्यादरम्यान निदर्शनास आली आहे, हे खरे आहे काय,

(२) असल्यास, गर्भवती महिलांना पोषण आहार मिळत नसल्यामुळे गर्भावस्थेत बाळांची वाढ होत नसल्यामुळे प्रसुतीदरम्यान अर्भकांच्या मृत्यूचे प्रमाण जास्त असल्याचे निदर्शनास आले आहे, हे ही खरे आहे काय,

(३) असल्यास, जिल्ह्यातील बहुतांश भाग हा आदिवासी विभाग असून गर्भवती महिलांची शासनाकडून होत असलेली आरोग्य तपासणी करण्यात येत नसून आरोग्य तपासणी न करण्याची कारणे काय आहेत,

(४) असल्यास, उक्त प्रकरणी शासनाने चौकशी करून चौकशीच्या अनुषंगाने गोंदिया जिल्ह्यातील गर्भवती महिलांना पोषण आहार मिळण्याबाबत तसेच त्यांची आरोग्य तपासणी करून बालमृत्यु रोखण्याबाबत कोणती उपाययोजना केली वा करण्यात येत आहे,

(५) नसल्यास, विलंबाची कारणे काय आहेत ?

श्री.राजेश टोपे : (१) होय.

(२) केंद्र शासनाच्या मार्गदर्शक सूचनांनुसार गरोदर मातांना घरपोच आहार पुरविण्यात येतो. तसेच आदिवासी प्रकल्पातील गरोदर स्त्रियांसाठी भारतरत्न डॉ. ए.पी.जे. अब्दुल कलाम अमृत आहार योजनेंतर्गत एक वेळचा चौरस आहार देण्यात येतो.

गर्भवती महिलांना पोषण आहार मिळत नसल्यामुळे गर्भावस्थेत बाळाची वाढ होत नसल्यामुळे प्रसूतीदरम्यान अर्भकाच्या मृत्यूचे प्रमाण जास्त असल्याचे निदर्शनास आले आहे, हे खरे नाही.

(३) हे खरे नाही.

(४) व (५) सार्वजनिक आरोग्य विभागामार्फत राज्यातील बालमृत्यूचे प्रमाण कमी करण्यासाठी खालील उपाययोजना करण्यात येतात -

- गरोदरपणामध्ये लवकरात लवकर नोंदणी (१२ आठवड्यांच्या आत नोंदणी), गरोदरपणी किमान ४ वेळा तपासणी, त्यांची रक्तदाब, वजन रक्तातील हिमोग्लोबीन, लघवीतील साखर व प्रथिने याबाबत चाचणी, अतिजोखमीच्या मातांचा तज्ञांमार्फत अतिरिक्त पाठपुरावा करण्यात येतो तसेच आवश्यकतेनुसार संदर्भ सेवा दिली जाते.

- केंद्र शासनाच्या मार्गदर्शक सूचनांनुसार अॅनिमिया मुक्त भारत (AMB) कार्यक्रमांतर्गत सर्व गरोदर तथा स्तनदा मातांना प्रसूतीपूर्व व प्रसूती पश्चात सहा महिने लोहयुक्त गोळ्या देण्यात येतात.

- तीव्र रक्तक्षय असलेल्या गरोदर मातांना शासकीय संस्थेमध्ये वैद्यकीय अधिकाऱ्यांच्या उपस्थितीत शिरेद्वारे इंजे. आयर्न सुक्रोज देण्यात येते. गरोदरपणी हिमोग्लोबीनचे प्रमाण ५ ग्रॅम टक्केपेक्षा कमी आढळल्यास अशा लाभार्थीला रक्त संक्रमण करण्यात येते.

- केंद्र शासनाच्या मार्गदर्शक सूचनांनुसार राज्यात दर महिन्याच्या ९ तारखेला प्रधानमंत्री सुरक्षित मातृत्व अभियान राबविण्यात येते, यामध्ये चौथ्या ते नवव्या महिन्यातील गरोदर मातांची दोनदा तपासणी वैद्यकीय अधिकारी/तज्ञांमार्फत करण्यात येते.

- मानव विकास कार्यक्रमांतर्गत सर्व गरोदर माता व ० ते २ वर्षे वयोगटातील बालके यांची तज्ञांमार्फत नियमित तपासणी केली जाते. तसेच अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती व दारिद्र्य रेषेखालील गरोदर मातांना बुडीत मजुरीचा लाभ दिला जातो.

• बालमृत्यू रोखण्यासाठी, आजारी नवजात बालकांच्या उपचारासाठी विशेष कक्ष (SNCU), नवजात शिशु स्थिरीकरण कक्ष (NBSU), नवजात शिशु कोपरा (NBCC), बाल उपचार केंद्र (CTC), पोषण पुनर्वसन केंद्र (NRC), बालमृत्यू अन्वेषण, जंतनाशक व जीवनसत्व 'अ' मोहिम, घरच्या घरी नवजात शिशुची काळजी (HBNC), १३ व्या वित्त अंतर्गत इन्टेसिफाईड एचबीएनसी (Intensified HBNC), घरच्या घरी बाळाची काळजी (HBYC), जोखीमग्रस्त कार्यक्षेत्रातील आशांमार्फत अतिसार, न्युमोनिया व सेप्सीस या आजारांचे व्यवस्थापन, Mother Absolute Affection (MAA), राष्ट्रीय बाल स्वास्थ्य कार्यक्रम, अतिसार नियंत्रण पंधरवडा, अँनिमिया मुक्त भारत, नियमित लसीकरण इत्यादी उपाययोजना केल्या जातात.

**नागपूर जिल्ह्यात अंगणवाड्यांमध्ये बेबी केअर किट
उपलब्ध करून देण्याबाबत**

(४७) * १३०६१ श्री.अभिजित वंजारी : सन्माननीय महिला व बालविकास मंत्री पुढील गोष्टींचा खुलासा करतील काय :-

- (१) नागपूर जिल्ह्यात बालमृत्यू रोखण्यासाठी आवश्यक बेबी केअर किट अंगणवाड्यांतून उपलब्ध होत नसून या योजनेसाठी तरतूद केली गेली नसल्याचे दिनांक १२ डिसेंबर, २०२१ रोजी वा त्यासुमारास निदर्शनास आले असून नोंदणी केलेले लाभार्थी या किटच्या प्रतिकेत आहेत, हे खरे आहे काय,
- (२) असल्यास, उक्त प्रकरणी शासनाने चौकशी करून चौकशीच्या अनुषंगाने निधीची तरतूद करून लाभार्थींना किट उपलब्ध करून देण्याबाबत कोणती कार्यवाही केली वा करण्यात येत आहे,
- (३) नसल्यास, विलंबाची कारणे काय आहेत ?

अँड. यशोमती ठाकूर (सोनावणे) : (१) हे खरे नाही.

नागपूरसह राज्यातील सर्व जिल्ह्यातील शासकीय प्राथमिक आरोग्य केंद्र/ शासकीय रुग्णालयात गरोदरपणी नाव नोंदणी केलेल्या व त्याठिकाणी प्रसुती होणाऱ्या नवजात बालकांना पहिल्या प्रसुतीच्यावेळी मुलगा किंवा मुलगी जन्मल्यानंतर त्यांना मोफत बेबी केअर किट ही योजना लागू

करण्यात आलेली आहे. राज्यात बेबी केअर किट ही योजना राबविणेसाठी मागील ३ वर्षात खालीलप्रमाणे तरतूद करण्यात आलेली आहे.

वर्ष	अर्थसंकल्पित रक्कम	प्राप्त अनुदान	झालेला खर्च
२०१९-२०	रुपये ८० कोटी	रुपये ४८ कोटी	रुपये ४५ कोटी
२०२०-२१	रुपये ८० कोटी	रुपये ८० कोटी	रुपये ८० कोटी
२०२१-२२ (फेब्रु-२२ अखेर)	रुपये ८० कोटी	रुपये ४० कोटी	रुपये ४० कोटी
एकूण	रुपये २४० कोटी	रुपये १६८ कोटी	रुपये १६५ कोटी

नागपूर जिल्ह्यातील ग्रामीण, आदिवासी व नागरी प्रकल्पात योजना सुरु झाल्यापासून पुरवठा केलेल्या बेबी केअर किटचा तपशील खालीलप्रमाणे आहे-

वर्ष	नागपूर जिल्ह्यातील ग्रामीण/ आदिवासी, नागरी प्रकल्पात किटचा पुरवठा	त्यापैकी नागपूर जिल्ह्यातील लाभार्थ्यांना किटचे वाटप	सद्यःस्थितीत प्रकल्प स्तरावर शिल्लक किट
२०१९-२०	१५७१६	१५७१६	०
२०२०-२१	१०४११	१००४२	३६९
२०२१-२२	१४७०३	७६८३	७०२०
एकूण	४०८३०	३३४४१	७३८९

उपरोक्त प्रमाणे पुरवठा केलेल्या बेबी केअर किट पैकी ७३८९ एवढे बेबी केअर किट नागपूर जिल्ह्यातील ग्रामीण/ आदिवासी व नागरी प्रकल्पस्तरावर शिल्लक आहेत, त्यामुळे कोणताही लाभार्थी बेबी केअर किटच्या प्रतिक्षेत नाही.

(२) व (३) प्रश्न उद्भवत नाही.

विधान भवन :
मुंबई.

श्री.राजेन्द्र भागवत
प्रधान सचिव,
महाराष्ट्र विधानपरिषद

मुद्रणपूर्व सर्व प्रक्रिया महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालयाच्या संगणक यंत्रणेवर करण्यात आली आहे.
मुद्रण: शासकीय मध्यवर्ती मुद्रणालय, मुंबई.